

USTAVA SFRJ

Nekateri odlomki iz poglavja svoboščine, pravice in dolžnosti človeka in občana (Ustava SFRJ, Uradni list SRS 53/69, str. 35 do 50).

Swoboščine in pravice človeka in občana so neodtujljiv del in izraz socialističnih in demokratičnih, s to ustavo zavarovanih odnosov; v njih se človek osvobaja kakršnega koli izkoriščanja in samovolje ter si z osebnim in združenim delom ustvarja pogoje za vsestranski razvoj, svobodno izražanje in varstvo svoje osebnosti ter za uveljavljanje svojega človeškega dostojanstva. (čl. 32)

Da bi mogel uresničevati družbeno samoupravljanje, je občanu zajamčena. . . . 6) pravica obravnavati delo državnih organov, organov družbenega samoupravljanja in organizacij, ki opravljajo zadeve javnega pomena, in povedati mnenje o njihovem delu; (čl. 34)

Zajamčena je svoboda tiska in drugih oblik informacij, svoboda združevanja, svoboda govora in javnega nastopanja ter svoboda zborovanja in drugega javnega zbiranja.

Občani imajo pravico s sredstvi informacij izražati in objavljati svoje mnenje, posluževati se sredstev informacij za svoje obveščanje ter izdajati časnike in drug tisk in z drugimi obveščevalnimi sredstvi širiti informacije.

Teh svoboščin in pravic ne sme nihče zlorabljeti za rušenje temeljev socialistične demokratične, s to ustavo določene ureditve, za ogrožanje miru, enakopravnega mednarodnega sodelovanja ali neodvisnosti države, razpihovanje nacionalnega, rasnega ali verskega sovraštva ali nestrpnosti ali za škovanje h kaznivim dejanjem, in tudi ne na tak način, da bi se žalila javna morala. (čl. 40)

Znanstveno in umetniško ustvarjanje je svobodno. Ustvarjalci znanstvenih in umetniških del ter znanstvenih odkritij in tehničnih izumov imajo moralne in materialne pravice na svojih stvaritvah. Obseg, trajanje in varstvo teh pravic določa zvezni zakon.

Družbena skupnost zagotavlja pogoje za razvoj znanstvene in umetniške dejavnosti ter drugih kulturnih dejavnosti. (čl. 45)

Zajamčena je nedotakljivost osebnega življenja in drugih pravic osebnosti. (čl. 47)

Nihče ne more veljati za storilca kaznivega dejanja, dokler ni to ugotovljeno s pravnomočno sodbo.

Zajamčeno je spoštovanje človekove osebnosti in človekovega dostojanstva v kazenskem in vsakem drugem postopku, kakor tudi med izvrševanjem kazni.

Nihče, kdor je dosegljiv sodišču ali drugemu za ostopok pristojnemu organu, ne sme biti kaznovan, če ni bil po zakonu zaslišan ali mu ni bila dana možnost obrambe. Zajamčena je pravica do obrambe. (čl. 49)

Občani uživajo svobodo gibanja in nastanitve. Omejitve svobode gibanja in nastanitve je mogoče predpisati z zakonom, vendar

samo, če je to potrebno za vodstvo kazenskega postopka, za preprečitev širjenja nalezljivih bolezni, za varstvo javnega reda ali če to zahtevajo interesi obrambe države. (čl. 51)

Zajamčena je pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjani zaradi svojega zavzemanja za demokratične nazore in gibanja, za socialno in narodno osvoboditev, za svobodo in pravice človeške osebnosti ali za svobodo zriantstvenega ali umetniškega ustvarjanja. (čl. 65)

Vsakomur je zajamčena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva zoper odločbe sodišč ter drugih državnih organov in organizacij, s katerimi se odloča o njegovi pravici ali na zakonu, temelječem interesu. (čl. 68)

Zagotovljeno je sodno varstvo svoboščin in pravic, ki so zajamčene s to ustavo. (čl. 70)

Zakon o potnih listinah jugoslovanskih državljanov (Uradni list, št. 27/69).

Potne liste ne dobi, veljavnost potne listine se mu ne podaljša in vizuma ne dobi:

1. tisti, zoper katerega je uvedena preiskava oziroma je odločeno, da se brez preiskave vloži obtožnica – za kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen strogega zapora, ali za kaznivo dejanje iz četrtega odstavka 117. člena, 175. ali 176. člena kazenskega zakonika;

2. tisti, ki mu je bila izrečena nepogojna kazen zapora nad treh mesecev ali kazen strogega zapora ne glede na to, ali je sodba postala pravnomočna ali ne – dokler kazni ne prestane;

3. tisti, od katerega je sodišče zahtevalo obljubo, da ne bo zapustil prebivališča (170. člen zakonika o kazenskem postopku);

4. na pismeno zahtevo pristojnega organa družbeno politične skupnosti – tisti, ki ni poravnal do nje svoje zapadle obveznosti in na pismeno zahtevo delovne ali druge organizacije, če bi zaradi njegovega odhoda v tujino nastala vprašljiva izpolnitev obveznosti, za katero obstaja izvršilni naslov;

5. kdor je s svojo aktivnostjo med prebivanjem v tujini povzročil škodo mednarodnim ali drugim interesom Jugoslavije;

6. če to zahtevajo interesi varnosti ali interesi narodne obrambe. V primerih iz 1. do 3. točke prvega odstavka tega člena mora sodišče svojo odločbo, javni tožilec pa vložitev obtožnice takoj sporočiti organu, ki je pristojen izdati potno listino.

Na prošnjo obdolženca sme sodišče v primerih iz 1. do 3. točke prvega odstavka tega člena dovoliti izdajo potne listine, podaljšanje njene veljavnosti oziroma izdajo vizuma.

O vsaki odločbi, ki ima za posledico prenehanje razlogov, navedenih v 1. do 3. točki prvega odstavka tega člena, mora sodišče obvestiti organ, ki je pristojen za izdajo potnih listov.

V odločbi, s katero zavrne prošnjo za potni list, za podaljšanje njegove veljavnosti oziroma za vizum po 6. točki prvega odstavka tega člena, pristojni organ ni dolžan navesti, kateri razlogi so ga vodili pri taki odločitvi.

Posebne komisije pri skupščini SRS (v njih so bili tudi univerzitetni profesorji in študentje) so v letih od 1969 do danes obravnavale statute in učne načrte fakultet in višjih šol. Študijska komisija FF je na sestanku, ki je bil 15. januarja, oblikovala prve pripombe na poročila, ki so jih opisane komisije pravkar dale v razpravo. (Nadaljnja detajlna razprava o tem bo najprej na posameznih oddelkih, enkrat marca pa ponovno v študijski komisiji.) Nekaj važnejših pripomb z razprave:

– predvidena maksimalna tedenska obremenitev študenta do 30 ur je še vedno prevelika,

– treba je naštetih in opredeliti, kaj so „oblike neposrednega sodelovanja študentov v oblikovanju in izvajanju študijskega procesa“. Drugače bo njihovo „pospeševanje“, ki ga dokument zahteva, le zopet nov način manipuliranja študentov,

– predlog, naj asistenti nimajo pravice spraševanja na izpitih, razen če so si pridobili vnaprejšnjo habilitacijo, ni sprejemljiv.

V nadaljevanju sestanka so nekateri profesorji postavili vprašanje, ali morda referatov tov. Marinača, sklepi 30. seje CK ZKS in nekateri članki v dnevnem tisku ne pomenijo, da se mimo skupine za reformo srednjega šolstva pri zavodu za šolstvo SRS poskuša uveljaviti nekakšna strokovna že zavržen koncept reforme srednjih šol (predvsem gimnazij). Sodelavci skupine pri zavodu za šolstvo o tem ničesar ne vedo, zahtevali pa bodo uradna pojasnila od pristojnih. Zanimiva detajla iz diskusije v tej točki:

– prof. Schmidt: Pokazalo se je, da imajo profesorji prirodoslovnih ved mnogo več posluha za odpravljanje faktografskih detajlov iz učnih programov srednjih šol, da pa so glede tega velike težave s profesorji humanističnih ved (opomba pisca: najbrž bi bilo to mogoče ugotoviti tudi na nivoju univerze),

– neki profesor je (mimogrede) izrazil svojo osuplost in zgražanje nad člankom mag. P. Jambreka o reformi ljubljanske univerze, ki je bil pred kratkim objavljen v Naših razgledih. Avtor hoče vso univerzo postaviti na glavo.

Ob koncu sta predstavnik študentov ogorčeno (čeprav bi, glede

na izkušnje, že morala mirno) protestirala proti malomarnemu odnosu oddelka za psihologijo (in morda še katerega – a o tem ni izdano nobeno poročilo) in fakultetnih organov do individualnih (interdisciplinarnih) študijskih programov. Ob vsem huronskem deklarativnem zavzemanju za interdisciplinarnost in določbah v razpisu za to študijsko leto, sta bila individualna študijska programa dveh študentov (menda edina letos na tej fakulteti) zavrnjena. Natančneje: onemogočena. Usoda enega: oddelek za psihologijo, na katerega je bil program naslovljen, do danes, ko je konec prvega semestra, programa uradno še ni niti sprejel niti zavnil. Tako bo študent (upajmo, da je edini) gladko izgubil šolsko leto.

VZ

22. januarja so se sestali prestavniki IO SŠ LVZ in predstavniki RK ZMS, da bi končno uredili zapleteno situacijo, ki je nastala pred meseci zaradi sporov med RK ZMS in bivšim uredništvom Problemov-literatura. Vsi dosedanja poskusi za rešitev problematike so se izjalovili, in to iz najrazličnejših razlogov, ki pa so večinoma imeli politično osnovo.

Na sestanku so zopet prišla do izraza razhajanja med predstavniki ene in druge organizacije, vendar so zaradi cele vrste afirmativnih predlogov vendarle dokončno izoblikovali predlog rešitve:

a) Izdajateljica sta sprejela program dela Problemov-razprave za 1973

b) Izdajateljica sta določila okvirno idejno osnovo celotne revije Problemi

c) Sprejela sta nekaj osnovnih izhodišč za koncept Problemov-literatura

d) Predlagala sta nekaj možnih kandidatov za mandatarja novega uredništva Problemi-literatura

e) Obvezala sta se, da bosta imenovala svet revije, ki bo kot organ družbene kontrole zastopal interese obeh izdajateljev (Problemi namreč doslej niso imeli svojega sveta, zaradi česar je tudi RK ZMS sama intervenirala).

Upajmo, da je ta rešitev končna in da bodo Problemi kmalu začeli izhajati s svežim videzom.

DS

IO SŠ LVZ O PROBLEMIH

26. januarja je IO SŠ LVZ na svoji redni delovni seji obravnaval tudi postopek za konsolidacijo stanja okrog Problemov. Zavzel se je za čimbolj demokratičen in delovni pristop, ki naj bi ga upoštevalo tudi predsedstvo RK ZMS. Glede na časovno stisko se je potrebno najprej odločiti za mandatarja obeh delov revije, in ta naj bi z upoštevanjem vseh dosedanjih razprav izdelal koncept, o katerem bosta razpravljala oba izdajatelja. Potrebno je tudi izvoliti izdajateljski svet.

VABILO K SODELOVANJU

Mednarodni odbor pri IO SŠ LVZ vabi študente ljubljanske univerze k sodelovanju. Zaželeni so zlasti mlajši letniki, ki bodo lahko kontinuirano sodelovali nekaj let.

Po svoji dejavnosti se mednarodni odbor deli na skupino za kontakte, ki vzdržuje stike s tujimi študentskimi organizaci-

jami; na študijsko skupino, ki preučuje mednarodno problematiko, zlasti pa študenisko gibanje po svetu. Tretja skupina je skupina za manjšinska vprašanja, ki se ukvarja s problematiko zamejskih študentov, še posebej s problematiko manjšin v sosednjih državah. Politični oddelek izdaja INFO v angleščini, občasno pa glede na polo-

žaj v zamejstvu in drugod po svetu formira akcijsko skupino, ki organizira javne množične akcije. Turistični oddelek se ukvarja z mednarodnim študentskim turizmom, in zato zbira informacije o študentskih popustih, cenemem turizmu, posreduje zaposlitve v tujini, izdaja mednarodne študentske izkaznice itd.

Kaj zahtevamo od novih članov? Zanimanje za enega od naštetih področij dela, smisel za študijsko obdelavo posameznih problemov ali za organizacijsko dejavnost in pa – kar je pri naši dejavnosti nujno potrebno – obvladanje vsaj enega izmed svetovnih jezikov.

Pa možnosti, ki jih lahko naši člani izrabljajo? Navezovanje stikov s kolegi po svetu, dostopnost do tuje literature, udeležba na seminarjih doma in v tujini, udeležba v študentskih delegacijah v tujini in sprejemanje tujih delegacij itd.

Cenjene študente, ki so zainteresirani za delo v mednarodnem odboru, obveščamo, da lahko dobijo dodatne informacije v Kazini, Trg revolucije 1/II, soba 87 ali po telefonu 21-170.

MEDNARODNI ODBOR pri IO SŠ LVZ

POSVETOVANJE ZŠJ O ORGANIZIRANOSTI ŠTUDENTOV

19. januarja je predsedstvo ZŠJ priredilo posvetovanje o organiziranosti študentov. V precepu med nalogami, ki jih nalaga študentski organizaciji 3. konferenca ZKJ, in med aktualno situacijo študentske organizacije so se tudi tokrat znašli številni diskutanti, ki so znova in znova poudarjali, da ni bistvena forma organiziranja, ampak njegova vsebina. Razprava je bila sicer okrnjena, saj sta zaradi slabih prometnih zvez skupini iz Ljubljane in Zagreba prispeli komaj v odmoru, vendar je bila reprezentativna. Kečor je dejal Dragan Kalinić ob zaključku posvetovanja, ne smemo bežati od nekaterih konkretnih vprašanj, to je od idejne osnove in organizacijskih oblik študentske organizacije. To se je vseskozi kazalo v posameznih razpravah, ko so se udeleženci ustavljali

ob tako nepomembnih vprašanjih, ali imeti članske knjižice ali ne. „ZŠJ mora biti idejno in akcijsko sposobna organizacija, ki bo dosegla stanje, v katerem bo študent samoupravljajal.“ je rekel Kalinić in poudaril, da moramo pri tem upoštevati, da je naše izhodišče delovni status študenta.

Vtis, ki ga je posvetovanje napravilo, ni nič kaj razveseljav. Kakor da je prava beseda že na poti, pa jo nekaj zadržuje. Seveda ni na poti nobene besede, le sledovi preteklega forumskega dela se kažejo. Vsakdo ima pred sabo svojo omenjeno izkušnjo v delovanju organizacije, lahko tudi našteva vse odbore ali komisije, lahko ponovi deset in deset že izgovorjenih političnih fraz – dejstvo je eno: brez jasne zavesti o tem, kaj študentska organizacija je, kaj je bila in kaj hoče, ne more biti jasnega koncepta organiziranja. Mogoče je posvetovanje zadovoljilo tiste, ki jim je aklamacija vse.

MP

VSEM AKTIVOM ZM V OBČINI LJUBLJANA-CENTER, VSEM OK ZMS V LJUBLJANI, MC MK, MK ZMS Ljubljana, RK ZMS Ljubljana, TRIBUNI, RADIU ŠTUDENTI!

OBVESTILO

Predsedstvo OK ZMS Ljubljana-Center je na svoji razširjeni seji dne 19. januarja 1973 razrešilo tov. MLADENA ŠVARCA s funkcije predsednika komisije za idejno-politično delo pri OK ZMS Ljubljana-Center.

Ker se predsedstvo ne strinja z nekaterimi postopki tov. MLADENA ŠVARCA, in ker so zlasti prisotni mladinci in mladinke iz aktivov izrazile dvom v ustreznost nekaterih njegovih predavanj, je bilo predsedstvo mnenja, da ne priporoča aktivom angažirati tov. MLADENA ŠVARCA kot predavatelja, in da ne prevzema nikakršne odgovornosti, ki bi iz tega utegnila slediti.

S tem je nedvomno jasno povedano, da tov. MLADEN ŠVARC nima pravic nastopati v imenu OK ZMS Ljubljana-Center, ali dajati kakršnekoli uradne ali neuradne podatke.

Mladinski zdravo!

OK ZMS LJUBLJANA-CENTER

Predsednik:

GORAZD MARINČEK, s. r.

OPOMBA UREDNIŠTVA: Zaradi ekstremne demokratičnosti tega sporočila bomo na lastno pest že v naslednji številki objavili ekskluzivni intervju s padlim angelom, in brafem razkrili gotovo atraktivno in senzacionalno ozadje tega političnega škandala.

ITALIJANSKI ŠTUDENTJE NA ULICAH

Po vseh večjih italijanskih univerzitetnih mestih so se 25. januarja začele študentske demonstracije. Začeli so jih študentje v Milanu, z ostrimi zahtevami za reformo univerze. Ob tem je prišlo tudi do incidentov, ki so jih izzvale desničarske skupine. Policija je posredovala zelo brutalno, toda ne med desničarji. Strelji so zadeli nekega študenta, ki

ali je demokracija uganka

Vprašanje države je osrednje teoretično in praktično vprašanje sedanjosti. Teoretično zato, ker se bogastvo zavesti o tem razrednem vprašanju, nasledeno v marksizmu, spreminja v kup pragmatičnih opredelitev in receptov za „izumiranje države“, praktično pa zato, ker v stalnih konfliktnih pojavi prostost kot efemerida, kot relativnost posameznikove eksistence. Mimo vseh ideoloških predhodkov in mimo vseh razodnikov se moramo o tem zdaj vprašati odločneje kot kdajkoli prej.

„Demokracija je rešena uganka vseh ustav“, je razrešitev konflikta med Državo in Družbo. Postavlja se namreč vprašanje, kako moremo povezati recimo arbitraren odvzem potnega lista brez sodne odločitve (glej 49. člen ustave SFRJ) in pravico do svobode gibanja. Ali pa upravni pritisk na nekatere znanstvenike s 45. členom ustave, ki pravi, da je znanstveno ustvarjanje svobodno. Odgovora na to ne smemo iskati v formalni povezavi zakonov in ustave, ampak v reševanju uganke odnosa med demokracijo in ustavo, tj. v emancipaciji družbe.

Nekateri bodo tej številki Tribune očitali, da se ne ukvarja s študentskimi problemi. Ta pomislek je dokaj lahko ovreči z dejstvom, da so se številna dogajanja na naših univerzah znašla na marginah zakonitosti, kar se da videti predvsem iz sodnih odločitev. Drugo je seveda dejstvo, da je postal kriterij inkriminiranosti predvsem politični. To je še zlasti občutil študentski tisk, ki je zaradi očitne pomanjkljivosti zakona o informiranju odvisen predvsem od arbitrarne vloge javnega tožilca. ZATO JE RAZPRAVA O ZAKONITOSTI IN DEMOKRATIČNOSTI, O ZAKONIH IN DEMOKRACIJI NUJEN INTERES ŠTUDENTSKEGA TISKA.

Država je produkt razredne družbe. Njena razredna ali odmirajoča narava ni odvisna od konstrukcij, ki jih postavljajo ideologije,

ampak od zgodovinskega ukinjanja samovolje, izkoriščanja, avtoritarnih sistemov odločanja itd. Ni naključno, da samoupravljanje išče svoje korenine in vzore v tistih gibanjih, ki so to napravile: v izkušnjah Pariške komune, v nastajanju delavskih sovetov, v oktobrski revoluciji itd. V birokratski logiki pa razredno nasprotje ne obstaja med osvobajajočim se delavskim razredom in postvarjenim svetom, ampak v sporu med njenim monopolem in tistimi, ki ji ga oporekajo in kratijo. Zato vzori naše birokracije ne morejo biti tista gibanja, ki težijo k demoratizaciji, ampak države, ki so rešile problem učinkovitosti oblasti. „V birokraciji je istovetnost državnega interesa in posebnega privatnega smotra tako postavljena, da postane državni interes neki posebni privatni smoter nasproti drugim privatnim smotrom.“ Tako nam birokracija vsiljuje svoj interes, da se nihče ne vpraša po njenem pravem razrednem obrazu, za naš skupni interes, njen interes za jačanje kontrolnega aparata za naš skupni interes.

Seveda se moramo vprašati, ZAKAJ so se ta razredna nasprotja tako zaostri. Prav gotovo ne zaradi „opitosti“ od demokracije, ampak od pomanjkanja le-te, KAJTI DEMOKRACIJA NI NEODGOVORNO ALI STIHJNO ODLOČANJE. Navsezadnje so tako imenovana „delavska“ ustavna dopolnila odkrito priznanje pomanjkanja demokracije, preprečevanje monopoliziranega odločanja. Vsiljuje se tudi misel, da povečana samovolja birokracije, ki se kaže v tem, da se razprava o temeljnih vprašanjih našega pravnega sistema zapira v določen krog, ni le odraz družbene krize, ampak tudi kampanja tistih, ki mislijo, da je mogoče družbena nasprotja reševati represivno. Ali je ljudstvu med deželo Moldavijo in deželo Finsko čas resnično tako dober, da jeziki molčijo? — da parafraziramo Ševčenka.

je sedaj v bolnišnici v stanju klinične smrti. Italijanski radio je kasneje sporočil, da ni streljala policija, temveč „neki civilist“. Vendar je bilo posredovanje policije na vsak način dovolj brutalno, saj je med študenti, katerim so se v demonstracijah kasneje pridružili še delavci in člani levičarskih organizacij, povzročilo pravo eksplozijo. Tako je naslednji dan odšlo na ulice Milana 30.000 demonstrantov. V Rimu jih je demonstriralo deset tisoč, v Genovi je bila atmosfera podobna tisti iz leta 1968. Predstavniki študentov so na zborovanju obtožili vlado, notranjega ministra in krščanskodemokratsko stranko.

Med italijanskimi študenti že dalj časa vre, in ti dogodki niso povsem nepričakovani; vprašanje pa je, kakšno kvaliteto lahko to gibanje doseže v tem trenutku. Upamo, da bomo v kratkem o teh dogodkih poročali obširneje.

pred tem začeli stavkati profesorji, ki zahtevajo povišanje plač in boljše delovne pogoje. V akciji so jih podprli študentje, in tako je prišlo do zasedbe vseh višjih šol v Bejrutu. Zdaj so šole prazne, zapori pa polni. zp

NAGRADE PRAŠIČEM!!!

V soboto, 3. februarja, so že navsezgodaj zjutraj evropske radijske postaje sporočile svetu ganljivo vest, da je Nobelov sklad predlagal kandidata za letošnjo nagrado za mir, in da se ta kandidat nahaja v osebi ameriškega predsednika Richarda Nixona.

Skladu predlagamo, da posthumno nagradi tudi velikega borca za mir po vsem svetu in odločnega prijatelja malih ljudi ter vseh zaslužjenih — Adolfa Hitlerja in da ga ob podelitvi nagrad povabi v Stockholm: ta dva brata si že vsi enkrat želimo videti skupaj. In upajmo, da bo vsa miroljubna svetovna javnost ta predlog podprla.

UNIVERZA ODSTAVLJA ŠTUDENTE

Čeprav je bil ljubljanski sektor svojčas s Tribuno zelo nezadovoljen, je pristal na intervju z njenimi predstavniki, kajti nazadnje je Tribuna, kakršna že je, le študentski list. V pogovoru objavljen v št. 7 – 8 letošnje Tribune, je postavil zelo umestno vprašanje, ali profesorji Tribuno sploh berejo. Predstavniki Tribune je odgovorili, da verjetno ne. Tov. rektor jo bere, saj bi drugače ne bil nanjo nejevoljen, ne udeležuje pa se študentskih skupščin, zakaj pa naj bi se jih, saj tam obravnavajo probleme, kot so: študentski tisk, reforma univerze, samoupravljanje na univerzi, študentske pravice in dolž-

študentske skupščine niti drugih oblik delovanja, češ da so ravno takrat službeno odsotni. Ker nočemo nikomur storiti krivice, moramo omeniti, da se je predzadnje skupščine SS LVZ udeležil tajnik uni-

verze, ki takrat slučajno ni bil zadržan, za kar mu moramo biti hvaležni. Za lažje razumevanje te ignorance naj še nekoliko citiram tov. rektorja: „Rad bi doživel, da bi bilo to sodelovanje (med študenti in drugimi univerzitetnimi in fakultetnimi delavci) op. pisca tako, da bi se študent in profesor ujela, da ju ne bi ločil visoki piedestal.“ Pa še to: „Z neke fakultete so mi celo javili, da so zastojni iskali študente za sodelovanje pri sestavljanju učnih načrtov in statutov.“ Če je to res, se moramo študentje vprašati, kako je mogoče, da se na naši univerzi še najdejo takšni študentje, ki ignorirajo vsa prizadevanja za reformo univerze, za samoupravljanje na fakultetah in univerzi, za spoštovanje profesorjev in študentov kot delavcev in že sedaj kažejo svoje birokratske težnje. Naše predstavnike na univerzitetni skupščini moramo prositi, naj se v imenu celotne SS LVZ tov. rektorju opravičijo in se zahvalijo, da jih ni odpoklical.

A. B.

BEJRUT: STAVKA PROFE-SROJEV IN ŠTUDENTOV

Iz Bejruta so prišla 30. januarja poročila, da je prišlo med libanonsko policijo in študenti bejrutske univerze do hudega spopada. Policija je uporabila solzilne bombe in vodne brizgalne, že klasično orožje proti upornim študentom, ki lahko pusti hude posledice. Po sporočilih je bilo 22 policistov ranjenih, prav tako tudi več študentov, vendar oblasti niso sporočile točnega števila.

Na bejrutski univerzi so namreč

nosti in še vrsto nezanimivih stvari. Tudi ostali univerzitetni delavci se jih ne udeležujejo, vendar pa ne vemo, če berejo Tribuno.

Zadnja redna letna skupščina SS LVZ katere zasedanja so se udeležili predstavniki javnega in političnega življenja, novinarji in celo televizija, je vse predstavnike univerze ostro obsodila zaradi naklepnega ignoriranja vseh študentskih prizadevanj in dela SS LVZ. Pa kaj bi vse to, drugič naj raje televizija prej sporoči, ali bo prišla ali ne.

Rektor je v svojem intervjuju povedal, da misli, da bi bila pomoč, ki bi jo lahko dobili s tesnejšim sodelovanjem študentov, zelo dragocena in jo podpira.

Skupščina SS LVZ pa je sprejela omenjeno obsodbo, ker se univerzitetni organi, predvsem tov. rektor, že dve leti ne udeležujejo nobene

sistem šolstva in socialna struktura študentov

Z vidika nacionalnega gospodarstva je izobraževanje del investicij družbe v razširjeno reprodukcijo. Gospodarskega in družbenega napredka si brez urejenega procesa izobraževanja ne moremo zamisliti. S stališča posameznika pa je izobraževanje vlaganje večletnih naporov v pridobivanje znanja – osebni kapital ter kapital širše družbene skupnosti. Naša ekonomija je pretežno tržne narave – vsaka investicija se vlaga po določenih kriterijih, ki niso vedno v interesu celotne družbe, in je podrejena parcialnim interesom zelo kratkoročne narave.

Ce je torej izobraževanje neke vrste investicija, veljajo tudi zanj določeni kriteriji investiranja. Vendar velja poudariti, da je investiranje v izobraževanje prav specifični problem procesa razširjene reprodukcije. Gre za živ subjekt s sociološkimi, biološkimi in psihološkimi elementi. Gre za proces, v katerem družba iz svoje srede izbere posameznika in ga nameni izobraževanju. Pojavlja se ogromno načinov in možnosti izbire, vendar pa obstaja samo en sistem vrednotenja teh možnosti: investirati relativno malo in hkrati doseči čimboljše rezultate. Ta optimalna varianta pa se sama prav gotovo ne bo izdvojila, če bomo sistem izobraževanja pustili na milost in nemilost tržnim zakonom, ki delujejo v svoji končni instanci kot zakon neenakomernega razvoja in s tem kot zakon razrednega razslojevanja.

Kaj naj bodo potem kriteriji za investiranje v znanje v našem samoupravnem socialističnem sistemu? Zakoni, ki delujejo na trgu delovne sile, ne bodo rešili zadovoljivo tega vprašanja. Potrebna je intervencija družbe, ki naj bodo delovno silo kvantitativno in kvalitativno usmerja v proces izobraževanja. Osnovni kriterij naj bodo mentalne sposobnosti posameznika. Zal pri nas često ugotavljamo nasprotno. Podane so dispozicije in velikokrat je že začetek institucionaliziranega izobraževalnega procesa – osnovna šola – kriv, da se intelektualne sposobnosti ne razvijajo do stopnje, ki bi omogočila nadaljnje šolanje. Osnovna šola je obremenjena z najrazličnejšimi kadrovskimi in finančnimi problemi. Slabo razvita občina, brez industrije, z mnogo kmečkega prebivalstva in temu primernim skromnim občinskim proračunom, ne more tekmovali z industrijskimi središči in mesti, kjer so možnosti za uredništevne individualnih želja bistveno bogatejše. V teh predelih imamo suficit kadrov, kar daje možnost selekcije, na drugi strani pa velik deficit v nerazvitih področjih. Dobri in sposobni kadri pridejo torej v gospodarsko močnejša področja, ostali pa se morajo zadovoljiti z manj kvalitetnimi. Če temu problemu dodamo tudi splošno zaostalost in pomanjkanje sredstev za vse vrste splošne potrošnje, ki ravno tako vpliva na kvaliteto izobraževalnega procesa, potem obstaja velika nevarnost, da se dispozicije posameznikov ne bodo razvile in bo morda akademsko nadarjen človek za vedno izgubljen, družba pa bo s tem utrpela nepopravljivo škodo.

Sprašujemo se, zakaj je polovica naših študentov po domicilu ravno iz upravnih središč, ostala polovica pa večinoma iz industrijskih centrov. Ugotovimo lahko, da se poleg drugih ravno tako ali še bolj odločilnih faktorjev, ki se pojavljajo že v osnovni šoli, uvršča prav ta faktor med bistvene protislovja našega izobraževanja.

Tu je bila nakazana le ena stran, kako tržna stihija razslojuje družbo sama posebi, ne da bi pri tem delo-

vali tudi drugi momenti. Ker smo ravno pri regionalni strukturi, naj poudarimo še en odločilen moment. Razlike v materialni bazi po posameznih regijah delujejo na izobraževalni proces tudi čisto neposredno. Večina prebivalstva je v revnejših regijah kmečkega in delavskega pokraja in objektivno ne more nositi bremena izobraževanja – njihova materialna baza tega ne bi prenesla. Dispozicije so dane, njihov razvijanje pa je pogojeno z objektivnim materialnim stanjem družbe ter subjektivnim materialnim stanjem posameznikov.

Pojav diferenciacije se pokaže še jasneje pri konkretni aplikaciji, ko se mladi ljudje odločajo za nadaljnje šolanje. Tu se prvič pokažejo kriteriji, ki veljajo pri izboru za nadaljnje šolanje. Ne glede na prej omenjeno protislovje našega šolstva v osnovi (osemletka!) naletimo tu na čisto avtonomen vir diferenciacije, ki je pogojena z materialnim stanjem posameznika. Zalostno je, toda priznati si moramo, da pri nas do sedaj še zdaleč nismo omogočili startne osnove tistim posameznikom, ki jih subjektivno materialno stanje potiska na rep družbenega izbora za izobraževanje. Komur družbena materialna baza omogoča šolanje, je z drugo besedo nosilec sredstev, ki so mu potrebna za šolanje. Nosilci sredstev postanejo torej tisti, katerih izbor je določilo boljše subjektivno in objektivno materialno stanje. Vsi torej ne morejo biti nosilci sredstev in v tem primeru bi morala intervenirati družba. To pa pomeni izenačiti materialni položaj posameznikov ne glede na socialno poreklo. Šele tako si lahko zamislimo boljše selekcijo, ki bo temeljila na mentalnih sposobnostih, in manj na materialni bazi posameznika. Sprašujemo se, zakaj se od šole do šole socialna struktura tako menjuje. V strokovnih srednjih šolah so nižji socialni sloji še kar zadovoljivo zastopani, na gimnazijah pa je situacija porazna. V ospredje spet stopa materialni faktor. Gimnazija je priprava za višje-stopenjski študij, ki zahteva ogromne materialne izdatke. Čim je šolarček prepuščen samemu sebi, se bo za nadaljnji študij odločil predvsem na osnovi svojih materialnih možnosti. Čim bolj bo bogat, tem daljšo, dražjo in boljšo vrsto študija si bo izbral. Po končani osemletki je to kajpak gimnazija.

Srednje šole so zlasti pomembne za nadaljnje šolanje. Iz njih pridejo zelo raznoliki mladi ljudje z nič kaj enotno stopnjo znanja in delovnih navad. Te so zlasti pomembne pri nadaljnjem šolanju in so v veliki meri vzrok za visok osip, kar je spet faktor slabšanja socialne strukture. Če k temu pripisemo še, da se danes šolajo generacije, ki so na neki način prešle materialne prepreke, o selekciji po sposobnostih pa ni bilo govora, se osipu pravzaprav ne smemo čuditi.

Ne trdim, da bi se z izboljšanjem socialne strukture študentov zmanjšal osip. Trdim pa nekaj analognega. Če bi bili kriteriji družbe za izbor posameznikov, ki se bodo šolali, zasnovani na mentalnih sposobnostih, bi se spremenila socialna struktura, pa tudi stopnja osipa bi bila manjša. Vzrok ni v socialni strukturi, pač pa je ta le posledica nepravilnih kriterijev, ki so dojenček stanja v celotni družbi. Zavestna akcija družbe pa je

v veliki meri premalo prisotna in še manj upoštevana celo v tistih strukturah, ki bi morale biti preprečevalec takega položaja.

Kako je s položajem v visokem šolstvu samem? Ali sistem visokega šolstva deluje enako kot sistemi na nižjih stopnjah izobraževanja? Prej omenjena ideja o študentu kot nosilcu sredstev se čudovito ujema s težnjo mnogih naših univerzitetnih centrov, ki prek uvajanja vpisnih pogojev v naš visokošolski sistem vse bolj uveljavljajo numerus clausus. Študent nosilec sredstev, fakulteta financirana po glavah študentov. S takim načinom z ene strani uvajamo neko centralistično usmerjanje, z druge strani pa omogočamo več prostora delovanju ekonomske stihije. Centralistično v tem smislu, da je število vpisanih (in s tem seveda tudi diplomiranih) študentov vnaprej omejeno, stihijsko pa zato, ker dopuščamo posameznim ustanovam, da se ravnajo po svojih prostorskih in ostalih možnostih. Tako so se prisiljeni ravnati po tržnih interesih in ne na osnovi družbenih potreb.

Univerza postaja vse bolj podjetje za proizvodnjo kadrov s sebi lastnim dohodkovnim sistemom. Ta praksa pa postane nesprejemljiva za študente. Vedeti moramo, da so sprejemni pogoji kot prva faza omenjenega načela najustreznejše izbire nerealni, ker ne upoštevajo razlik, ki se rojevajo na nižjih stopnjah. V končni instanci so torej produkt materialnega faktorja. Ta pot torej ne more biti rešitev, če si želimo boljših kriterijev za investiranje v kadre.

Ce želimo s sistemom štipendiranja in kreditiranja z ene strani izboljšati socialno strukturo študentov, lahko to storimo le tako, da izenačimo startne osnove posameznikov. To naj bi bila torej socialna funkcija štipendiranja in kreditiranja. Poleg te socialne funkcije pa se da v sistem na prav primeren način vgraditi princip usmerjanja in planskega načrtovanja kadrov. Ti dve funkciji bi bilo potrebno odločno in jasno začrtati in se dogovoriti o konkretnem izvajanju. Družbeni dogovori o štipendiranju in kreditiranju, ki so sprejeti po nekaterih republikah, v veliki meri lahko pripomorejo k poenotenju tega sistema, vendar pa imajo to slabost, da nimajo zakonske veljave. „V mislih imam poplavo družbenih in samoupravnih sporazumov. Terminologija je samoupravna, v resnici pa država diktira, kaj naj se dela. To je še slabše, kot če se ukazuje direktno, ko sta forma in vsebina usklajeni. Kajti takrat vsakdo ve, da je to zakon, da ga mora izvajati, tukaj pa pravijo, da je to sporazum, toda če ga kršiš, plačaš kazen ali pa greš v arest. Kakšen je potem ta sporazum?“ (Branko Horvat, Pitanja št. 38(39, str. 1972/1973.)

Problem regeneriranja družbenih slojev ni prisoten le v naši družbi. To je problem celotnega civiliziranega sveta. Eden izmed vzrokov so poklicne aspiracije staršev. Zelo verjetno je, da si univerzitetni profesor želi, da bi njegov otrok absolviral na univerzi. To konec koncev ni nič slabega: družba je zainteresirana, da se šola pumveč kadrov. Toda, kako naj ukrepa v tistih slojih, kjer so poklicne aspiracije nizke? Ali naj prsvetluujemo starše? Ne. Druga pot je, ta motiv prevladati z instrumenti

materialne narave. To se s socialno funkcijo štipendiranja in kreditiranja da doseči. Ne jemljem za zlo, da se tako šola toliko ljudi iz višjih socialnih slojev. To je vredno pohvale. Zlo je v tem, ker se izobražuje tako malo ljudi iz nižjih socialnih slojev. Prav je, da želi sin zdravnika postati zdravnik. Toda na medicinski fakulteti je prostora samo za določeno število študentov. Kdo bo pri selekciji odpadel? Naj bo selekcija, zgrajena na sedanjih kriterijih, še tako idealna – zajema lahko le posledice, ne pa vzrokov. Prizadeti so študenti iz nižjih slojev ter krajev, oddaljenih od upravnih središč in industrijskih predelov. Če po naših univerzah pristajamo na numerus clausus, potem je to eden glavnih vzrokov za razslojevanje po smereh študija – določene smeri so rezervirane za študenta z višjim socialnim poreklom.

Ceprav sem imel namen prikazati le osnovne kriterije, ki veljajo pri izboru mladih ljudi za višje stopnje izobraževanja, moram v tem primeru le opozoriti tudi na moralni vidik omenjenega dejstva. Naša socialistična družba si tega res ne bi smela privoščiti, če bi hotela biti kvalitetno boljša od meščanskih sistemov, kjer je prav omenjeni vidik tržnega urejanja izobraževalne sfere prisoten in lasten sistemu samemu. Našemu sistemu ta osnova za urejanje tega vprašanja ne bi smela biti pravilo. Pa vendar ugotavljamo nasprotno.

JOŽE ŽLENDER

ŠKUC JE IMEL SESTANEK

16. januarja 1973 je bil v prostorih radia Student prvi sestanek novega programskega sveta ŠKUCA. Vodil ga je predsednik Darko Štrajn. Slišati je bilo o načrtih posameznih komisij za bližnjo in letošnjo prihodnost. V kratkem se bo dogodilo na kupe stvari: pripravila se gostovanje študentske gledališke skupine iz Padove, knjig Ivo Svetine: Heliks in Tibija je v tiskarni, long play plošča Tomaža Pengova je pred snemanjem, večina distribucijskih poslov je že opravljena, Milan Dekleva bo imel orgelski koncert. V študentskem naselju je že pripravljena razstava posterjev in poezije, enkrat aprila pa bo spet maraton.

Najvažnejše, to je vprašanje prostora, kjer bi ŠKUC lahko uredniševal svoje ideje in kjer bi si sploh omogočil delo, bo reševala posebna komisija.

Bilo je tudi precej godrnjanja (milo rečeno) nad Tribuno. Zato so sklenili organizirati skupen sestanek lanskega programskega sveta ŠKUCA in letošnjega uredništva in sveta Tribune (okoli 10. februarja). O tem bomo še pisali.

MA

KOMISIJA ZA SOCIALNO-EKONOMSKA VPRAŠANJA PRI IO SŠ LVZ

24. t. m. je bil prvi sestanek socialno-ekonomske komisije pri IO SŠ LVZ. Bil je informativnega značaja. Kljub temu so se člani dogovorili za možnosti konkretnega delovanja: kje in kako. Dela je dovolj. Gre za stare, a še vedno nerešene probleme: štipendiranja, življenjskega minimuma študentov, socialne strukture študentov, problem stanovanj, prostorov za bolne študente, problem študentov iz drugih republik...

Komisija bo skušala prispevati k normalizaciji teh problemov. Pri reševanju le-teh pa bo pritegnila k delu študente. Predvidoma se bo sestajala dvakrat mesečno.

NM

Lanskega decembra smo lahko prebrali drugo številko eksperimenta s humorističnim časopisom Težka sapa. Osrečila je ljubljansko zimo, z otrešanjem zelenega drevesa pred skupščino SR Slovenije. Greenhorni slovenskega humorja so zajahali pravšnjega konja – onega na „liniji“ oziroma na vzporedni stranpoti. To kaže tudi agencija KPD (agencija za razširjanje dezinformacij kramarske podpolitike, kar bi držalo skoraj kot pribito), ki ima svoje informacijske centre tako pri stranskih vratih v nebesa kot v kitovem želodcu. Morda pa se je tam nalezla te svoje težke sape? Za odpravo prebavnih motenj je v letošnjem letu, zrežirala ponovitev Muenchna 72, na kateri misli spet nastopiti kot vrhovni arbiter. Da ji le sapa ne poide – september se naglo bliža, pa še črn je!

Z veseljem pa lahko ugotovim, da je uredništvu zmanjkalo zaloge strah zbujajočih aforizmov. Še vedno pa ima lep kupček psevdohumorističnih prispevkov, ki nimajo ne repa ne glave. Kaže, da tudi sestanek s sodelavci ni prinesel nič bistvenega novega – tako cilj kot metoda sta zavita v meglo nejasnosti. Čakamo, da bo kritična debata osvežila zrak desetega nadstropja.

Pravna fakulteta, katere ime se vedno pogosteje pojavlja v zvezi z aktivnostjo v študentski organizaciji, je končno dobila svoj študentski list – PF. Prva številka je zanimiva, hkrati skuša biti na trenutke polemična, čeprav le na individualnem nivoju. Žal je duša tega ponekod kar prijetnega pisanja in risanja en sam človek. V zvezi s pravom bi se verjetno dalo najti obilico zanimivih tem, in tako tudi razširiti krog sodelavcev.

Študenti filozofske fakultete so se končno zbudili iz mrtvila; izdali so dve številki svojega Fifaka. Na žalost je tudi tu rdeča nit v rokah dveh starih študentskih upornikov, F. Adam je – kljub vsej previdnosti – urezal v živo boleči tvor kriznega trenutka jugoslovanske družbe in njene ideologije. Da članek o vprašanih marksizma ni šel mimo kuloarjev, kjer se kuha politika, kaže Adamov odgovor v drugi številki. V nekakšni ohromelosti ustvarjanja lastnih pozitivnih alternativ pri spreminjanju univerze (razen na germanistiki in filozofiji) se je Fifak poslužil konceptov reforme filozofske fakultete v Beogradu. Hkrati s prikazom knjige Reimerja je to eden maloštevilnih prispevkov, ki vnašajo nekaj revolucionarnega duha v to redkobesedno razmišljanje o spremembi šolskega sistema in študija na univerzi, in vendar so to le drobci; ni enotnega vodila, razgibanosti. Refleksija se je umaknila v školjko

individualizma. Končno bi rad opozoril B. Kuclerjevo, da v svojem članku izhaja iz deklaracij institucije, ki sloni na izrazito buržoaznih osnovah. Besede deklaracij so v nasprotju z njihovim bistvom, kakor so besede Svetega pisma v nasprotju z družbenim bistvom religije. Če pa izhajaš samo iz besed, pa tudi ne prideš dalj od besed. Navajaj Marxa, hkrati ga s svojim pisanjem negiraš ter tako sama padaš v protislovje.

Mednarodni odbor je končno poslal v širni svet peto številko svojega INFO, ki je posvečena predvsem zamejskim Slovencem, in s tem problemu nacionalnih manjšin. Ostale „novice“ so le bežne, in tako ne morejo zajeti celotnega dogajanja na ljubljanski univerzi. Če je že INFO naj bo res informator, ne pa samo dokaz obstoja nekega mednarodnega odbora.

Izza kletnih zidov VIII. bloka v študentskem naselju je prilezla druga številka Drugega programa, ki obsega prispevke iz jesensko-zimskega programa radia Student. Prijeten prikaz dela na radiu. Zanimiv je del, ki pripada kulturi. Seveda tudi ostalo ni za v koš. Možnost široke izbire je pač prinesla svoje, pisali so ljudje, ki so že dolgo afirmirani v miljeju „študentske“ teorije. Moti premalo tematske usmerjenosti, kar je pa verjetno že posledica sedanjega načina dela na radiu.

List študentov fizike več ne preseneča, ker smo njihovih presenečenj že vajeni. Vztrajno se spopadajo s problemi na svojem oddelku in jih skušajo rešiti. Verjetno je to najbolj kohezivna in odločna skupina, kar jih je pri ljubljanskih fakultetnih listih. Edina bojazen je, da bi razvodenela v kohezivno privatno skupinico.

Študentje ekonomije, kemije, FSPN in drugih fakultet lepo pridno študirajo in nimajo časa za neumnosti, za fakultetne liste pa sploh ne. Na arhitekturi, kjer so bili svojčas zelo aktivni, pa je posegla vmes roka trde politike. Državna politika se tako perpetuirala tudi na univerzi (in ne samo v Ljubljani). Kreativnost in kritičnost sta odkrili temelje sistema, nekoga je zapeklo v podplate, in sedaj skuša pogasiti ogenj s pomočjo oblastvenih cistern. Najbrž mu ni jasno, da perpetuum mobile ni mogoč.

Tako. Prebral sem. Kakšen je končen vtis? -Expo 71 je pospravil svoje malhe, za seboj je pustil le razpadajoče kulise, razbitine magičnih luči. Nova igra nas čaka.

Rado LIPOVEC

razpravice j. vidmar: a. zorn - j. zlobec

V lanski Tribuni je bil hec.

Ta hec pa je bil takšen: v peti številki je izšel znan Stritarjev članek iz leta 1885, v katerem polemizira zoper naturalizem. Bil pa je ta tekst naslovljen za Josip Vidmar. K našemu trenutku. Zato je bil v šesti številki objavljen popravek, ki ga je napisal Aleksander Zorn. Uredništvo je bilo naravnost osuplo nad zamenjavo imena in mi je bilo zdaj čisto jasno, da je članek napisal že pokojni Josip Stritar. Zato v brezupu dviga roke in vzklika obzalovanje. K zamenjavi je najbrž pripomoglo dejstvo, da je obema avtorjema ime Josip. Potem sta izšla še dva popravka v 7., 8. in 19. številki.

Josip Vidmar pa ni bil zadovoljen in je tožil Aleksandra Zorna in Jaša Zlobca kot odgovornega urednika na podlagi 118. člena KZ, ki prepoveduje lažno navajanje avtorstva. Stvarca se je po številnih preložitvah končala 18. januarja letos pred okrožnim sodiščem v Ljubljani.

Prisotna sta bila oba obtoženca, oškodovanega Josipa Vidmarja ni bilo iz neznanih vzrokov, Josip Stritar pa je bil odsoten iz znanih in upravičenih razlogov. Zagovor je temeljil na dejstvu, da je članek dobro znan vsakemu šolanemu Slovincu, kot je vsakemu šolanemu Slovincu znan tudi akademik Josip Vidmar. Tako je nemogoče, da bi se našel kdo, ki ne bi vedel za pravega avtorja. S tem pa, ko se podpisa ne more vzeti resno, stvarca že prehaja na področje satire-karikature, kjer pa se postavlja upravičeno vprašanje: če se je J. Vidmar čutil prizadetega, ali je potemtakem žaljivo biti J. Stritar?

Po bleščečem govoru branilke dr. Ljube Prennerjeve so se sodniki umaknili na posvet in po krajšem odmoru izrekli tako obsodbo: obtožena A. Zorn in J. Zlobec sta spoznana za kriva, vendar se ne kaznjujeta. Dobita le sodni opomin in plačata sodne stroške v znesku 50 din.

To pa bo plačala Tribuna.

SAVEZNA SKUPŠTINA

Broj: 402-1/32/72-871

Datum: 19. 1. 1973

Beograd

UNIVERZITETSKI ODBOR

ZVEZE STUDENTOV JUGOSLAVIJE

LJUBLJANA

Trg Revolucije 1

U vezi našeg pisma broj 402-1/32/72-871 od 11. 1. 72., kojim smo se pretplatili na časopis TRIBUNA za Kabinet predsednika izveštavamo vas da, usled restrikcije budžetskih sredstava za pomenutu vrstu rashoda v 1973. godini, nismo u mogućnosti da se pretplatimo na ovu publikaciju te OTKAZUJEMO pretplatu za 1973. godinu.

Molimo da uvažite ovaj naš zahtev

V. D. načelnika
Financijsko-materijalnog odeljenja
MILKA RAICEVIĆ

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Res mora biti hudo, če ni denarja. Eno številko bomo pa že pošiljali zastonj, ne da bi tvegali finančni krah.

TRIBUNA, študentski list. Izdaja IO SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II. Telefon 21-280. Tekoči račun 50101-678-47120. Tiska tiskarna „Ljudska pravica“ v Ljubljani. Letna naročnina 25.00 din. Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.

UREDNIŠTVO: Miha Avanzo, Rado Lipovec (glavni urednik), Marjan Pungartnik (odgovorni urednik), Edo Stefančič (likovni in tehnični urednik), Vinko Torkar, Pavle Zgaga.

Lektor: Bora Zlobec-Jurčić
Korektor: Vera Klemenčič
Tehnični sekretar: Črt Prinčič

razprava in javnost

Spremembe, posebej zaostrovanje dveh tako pomembnih in popularnih zakonikov, kot sta kazenski zakonik in zakonik o kazenskem postopku, odkrivajo mnogo delikatnih problemov. Na primer usklajevanje z novo ustavo, ki naj bi jo kmalu izdali, in tako dalje. Eden delikatnih problemov je tudi reakcija javnosti, še posebej, ker je naša družba demokratična in samoupravna.

V preteklem letu je bila z visokih instanc napovedana potreba po nekaterih spremembah teh dveh zakonikov. To potrebo so pojasnili z določeno neefektivnostjo organov notranjih zadev pri preganjanju nekaterih oblik težje kriminala. Javnosti so dali vedeti, da smo pri izvajanju sklepov IV. (brionskega) plenuma CK ZKJ v tem smislu z demokratizacijo malo pretiravali. Takratni pogledi na to problematiko so bili namreč zasnovani na slabi oceni stanja in zrelosti naše družbe. Strokovnjaki, ki so pripravljali spremembe, so bili „pijani od demokracije“ (S. Dolanc v Mariboru), kar je delno razumljivo za čas po padcu Rankovića. Preteklo jesen so padle tudi takšne izjave, da so spremembe ZKP leta 1967 delali „ljudje, ki so imeli Fordove štipejndije“, kar je ocenjeno za škandal svoje vrste.

Zivahnejša aktivnost beogradskega tiska okrog obveščanja javnosti o spremembah KZ in ZKP se je začela pretekle jeseni. V novembru so v zvezni skupščini predlagali spremembe in njihov formalni osnutek. Ugledna beogradska Politika je 24. 11. 1972 pisala: „Ko je bil pred časom noveliran zakonik o kazenskem postopku, so bile razširjene tudi pravice strank v predhodnem postopku, torej v tistem delu postopka, ki se izvede pred obsodbo in glavno razpravo pred sodiščem. Sedaj so ocenili, kakor je poudarjeno v predlogu (za spremembe ZKP, op. NN), da so pristojnosti organov za notranje zadeve, povezane z odkrivanjem kazenskih zadev in njihovih storilcev, omejene, in da to ovira opravljanje njihove vloge.“

Sedaj je torej na vrsti tudi razširjanje pravic policije, ker so bile pravice državljanov, razširjene že pred petimi ali šestimi leti. Na žalost je bilo v javnosti zelo malo govora o tem, ali se razširitev pravic enih dela na račun pravic nekaterih drugih. Tako se razširitev pravic državljanov leta 1967 lahko razlaga kot zoževanje pravic policije, to sedaj pa obratno. V času, ko je bil predlog sprememb ZKP prezentiran skupščini in s tem tudi javnosti, o teh finesah ni bila spregovorjena niti beseda. V omenjenem članku v politiki je resda rečeno, da „bi se v zakoniku predvidele tudi posamične dejavnosti, ki jih opravlja policija, ki pa so določena omejitve pravic državljanov ali pa jim določajo nekatere obveze (preiskava stvari, omejevanje gibanja itd.)“. Tu nista povsem jasni dve stvari: najprej je to v nasprotju s prejšnjim zaključkom o obojestranskem „razširjanju pravic“, in nato — omenja se omejevanje gibanja brez pojasnila, kdo komu, kdaj in kje, za kako dolgo omejuje gibanje. Kar je najslabše, ni niti povedano zakaj. Te napake, kaže, niso posledica novinarske malomarnosti. Popolni predlog sprememb ZKP ni bil dan v javno diskusijo, drugače bi se vedelo kaj več. Tisk nas je tudi obvestil, da bodo materiali, ki jih bo zbrala UJV, imeli pred sodiščem moč dokaza. To je zaskrbljujoča novost, še posebej, če upoštevamo predsedana, ki ga je napravilo vrhovno sodišče BiH v primeru „magnetofonske afere“ v Tuzli. Odločitev okrožnega sodišča je bila namreč ukinitvena, in predmet se je vrnil k ponovnemu sojenju, ker je okrožno sodišče zavrnilo izpeljavo poslušanja magnetofonskega traku, ki obremenjuje obtoženega, bil pa je posnet brez njegove vednosti. Sodnik Ilija Radulović je svoje zavračanje, da bi poslušal posnetek, razložil z besedami: „To bi bila Hirošima človeškega dostojanstva.“ Iz tiska smo zvedeli, da so tega sodnika izključili iz ZK in ga razrešili dolžnosti.

V tako kompliciranem ozračju ni bilo lahko javno izrekatii sodbe o predloženih spremembah v zakoniku. Videti je, da tega nekateri zelo odgovorni funkcionarji niso razumeli. V skupščini so padale nekatere izjave o tem, kako je naš ZKP „eden najbolj liberalnih v svetu“, pri tem pa niso navedli primerov dežel, kjer je takí zakonik strožji, in niti ne število tistih, v katerih je blažji kot pri nas. Tako je dr. Miodrag Zečević, poslanec in predsednik zakonodajno-pravne komisije skupščine SR Srbije, rekel: „Nikjer na svetu služba javne varnosti, policija, ni tako brez pravic in nima toliko zvezanih rok kot naša. Tu je nujno potrebno nekaj spremeniti, ker bi lahko prišli v stanje, v katerem bi se morali državljanji sami organizirati, da bi se zaščitili pred tistimi, ki ogrožajo njihove pravice, njih same, njihovo lastnino. Milica je zaradi premajhnih pooblastil bila neučinkovita. Pri nas namreč po obstoječih predpisih miličnik ni mogel vstopiti v nobeno stanovanje brez sodnega naloga, tudi takrat ne, ko se je videlo, da je vanj vstopila oseba, za katero se ve, da je recimo špijon.“¹ (To zadnje ni točno. V veljavnih predpisih ZKP obstaja klavzula „nevarnosti zaradi odlaganja“, ki pooblašča organe UJV, da preiščejo stanovanje brez sodnega naloga ali brez kakršnegakoli naloga, tudi ponoči, brez prisotnosti lastnika in celo brez dveh prič in brez sestavljanja zapisnika na mestu samem, seveda v primeru, ko menijo, da na ta način lahko preprečijo kaznivo dejanje ali njegovo pripravo, kakor tudi pobeg storilca. V takem primeru je organ dolžan v 24 urah poročati svojemu nadrejenemu). Takšen pritisk na javnost je težko opravičiti. Skrajno nejasna je tudi izjava zveznega javnega tožilca dr. Panta Marine o spremeni ZKP, ki

pooblašča UJV, da obdolženega lahko zadrži tri dni namesto 24 ur kot doslej. Dobesedno pravi: „S pooblastilnim organom za notranje zadeve, da lahko osebo, ki jo ujamejo, zadrži tri dni, se lahko izognemo temu, da iščejo formalne razloge za opravičevanje zakasnitve predaje obtoženega preiskovalnemu sodniku, sodišče pa bi se osvobodilo neprijetnosti sankcioniranja odvzema svobode s strani teh organov.“² Mar hoče dr. P. Marina s tem reči, da je policija ni sposobna v 24 urah najti in formulirati razloge za pripor nekoga ali pa, da so sodišča doslej imela neprijetnosti (kje?), ker sankcionirajo odvzem svobode (kakšne in kako dolgo)? Toda najpomembnejšega vprašanja, ali so državljanske svoboščine pri nas več vredne od „formalnih razlogov“ policije in „neprijetnosti“ sodišč, se nismo dotaknili. Javnost ni reagirala.

Prva predhodna razprava v skupščinskih odborih je tekla tiho in z izražanjem mnogih pomislov glede garancije za ohranjanje svobode pred morebitnimi zlorabami. Predlog pri tem ni bil znatneje spremenjen. Te dni se je začela končna procedura za sprejemanje teh sprememb. Toda, kot nas seznanja Politika 22. januarja tega leta, se razlike v stališčih do te materije v nekaterih skupščinskih odborih vse bolj poglobljajo, namesto da bi se zblíževale. O bistvenih stvareh tega nesoglasja javnost ne ve nič, razen nekaj skopih podatkov. Omenjena številka Politike je pri tem malo obsežnejša. Lahko beremo, kako je neki (kateri?) poslanec vprašal, kaj pomeni stališče „časno omejiti gibanje na določenem prostoru“, in rekel, da je potrebno omejiti čas, ker se v nasprotnem primeru omejuje svoboda gibanja državljanov. Drugi poslanec (kateri?) mu je odgovoril: „Dobro, ali obstaja na svetu dežela, v kateri policija ne omejuje gibanja na mestu kriminala?“ Strokovnjaki za notranje zadeve so pojasnili, da se to za sedaj ne more šteti po dnevih in urah. Trajati mora tako dolgo, dokler se določeni problem ne razreši, so rekli in obljubili, da tako ne bodo zlorabili pooblastila. Taka obljuba je ganljiva, a ni ZAKONSKA garancija. Neki drugi poslanec (spet ni rečeno, kdo) je gladko zavrnil VSE pripombe na te zakonske predloge, rekoč: „da ni za to, da ta intenca razvodni (SIC!). Dolgo sedim v skupščini, in dosita sem se naposlušal diskusij, kaj nam bo ta ali ona javnost (spet SIC!) rekla o različnih ukrepih. Pogosto smo sprejemali tudi takšne rešitve, ki so bile pred tistim, kar nam situacija dovoljuje.“ To jasno in redko pogumno stališče, čeprav vredno obžalovanja, ni povzročilo (vsaj doslej ne) nobene reakcije v javnosti, v isti javnosti, ki je tako nezasišano ponižana z izjavo nekega poslanca, ki je, spomnimo se, VOLJEN človek. Znano je, da z javnostjo ni lahko, posebej, ko jo je potrebno prepričati o različnih koristnih stvareh. Niti najboljši poznavalci tega čudnega in molčečega pojava, kot je javnost, se ne strinjajo, ali je njen molk znamenje odobravanja ali ravnodušnosti. Razumljivo je, da poslanci, ki izražajo voljo ljudstva, prestanejo veliko muk, da neki molk razumejo pravilno. (Razen zborov volilcev in uradnih organov SZDL je tako imenovana javnost edini vir izražanja splošne volje.) Ne zapirajmo oči: javnost je indiferentna, tisk, ta vest družbe, spremlja te zakonske spremembe samo po inerciji in dolžnosti. Najvidnejši pravniki, razen redkih čestitih izjem, molčijo ali pa razpravljajo o obronkih stvareh. Samo po sebi je razumljivo, kako težko je poslanečemu. Nekdo je rekel, „da so mu mučne čisto pravniške diskusije. Po Pismu.“ Pravi (Politika spet ne navaja, kdo), „se dela bolje tudi brez predpisov.“ Takšna izjava je samo dokaz več za težak položaj poslancev. Kako naj bi drugače nekomu padlo na pamet, da, z drugimi besedami, razglasi odgovornost zakonov v neki ustavni državi? In ne le to. Ante Pletikosić, predstavnik hrvaškega sabora, je dal te jeseni tako izjavo: „Pravosodje mora biti v službi zgodovinske misije samoupravnega socializma, in zato mora obračunavati z vsemi nesamoupravnimi in antikomunističnimi ideologijami. Zato je tako imenovana nevtralnost sodišč enaka kontrarevoluciji!“³ Čeprav tudi preskočimo to, da morajo sodišča soditi samo po zakonu in nič drugače, je nerazumljivo, kako more neki poslanec do take mere podceniti demokratične sile te družbe in da meni, kako, razen administrativne poti, zanjo ni nobene druge. Ne bomo insistirali niti na ustavi SFRJ, ki zagotavlja svobodo političnega prepričanja.

Vse to dokazuje, da je bila v pripravah za sprejemanje sprememb v zakoniku o kazenskem postopku naša javnost (vsaj v Beogradu) tretirana na določen, dovolj nonsalanten, površen način. Treba je pokazati na neko tendenco, ki, istočasno zanemarujejo javnost, teži k temu, da aktivnost pravosodja in policije izveliče iz okvirov zakona. Na ta način ali z lahкотnim spreminjanjem zakonov na škodo državljskih pravic prihajamo v nevarnost, da bi trenutni in kratkoročni interes zatemnil svetlo perspektivo demokratizacije naše družbe. Smoter naše ureditve je v ustvarjanju svobodne, samoupravne socialistične družbe. Odstranjevanje smotnega elementa neke ureditve, pravi dr. Ljubo Tadić, briše vsako pojmovno razliko med redom svobode in redom uzurpacije. „Takoj ko fakticiteta družbenega življenja postaja sama sebi zadostna, se s questio facti odreka pobuda in smisel postavljanja questio iuris. S tem ostaneta politična in pravna znanost BREZ SVOJE VFSTI. in se lahko dasta na razpolago prvemu vladoželjinežu, ki se pokaže.“⁴ Z drugimi besedami: substitucija normativnega, tega, kar bi MORALO biti, s tistim, kar komaj JE, zapira perspektivo neke družbe. Ne smemo gledati na prebivalce in državljanke neke dežele kot na bando, ki samo gleda, kako bo kaj zagrešila. V drugih družbah je izpopolnjevanje aparata prisile znamenje nemoči vladajočega razreda. Potrebno je verjeti, da je to pri nas samo posledica neke, recimo prirojene, nonsalantnosti, nagnjenosti, da probleme rešujemo s sredstvi, ki so, kot pravi anonimni poslanec, „pred tem, kar nam naša situacija dovoljuje.“

N. NIKOLIĆ

1., 2., 3. MAGAZIN 92, časopis za kriminalistiko in policijska vprašanja, Beograd
4. Ljubo Tadić, Revolucija i tradicija, Beograd 1972. str. 277

NAMEN TEGA RAZGOVORA
JE PRIKAZ

NUK

VPRAŠANJE: Te lahko malo zmotim in nekaj vprašam?

META, pravna fakulteta: Sem brucka.

VPRAŠANJE: Morda veš, da pripravljajo spremembe v kazenski zakonodaji?

META: Ne vem nič. Sem brucka. VPRAŠANJE: Kaj misliš o pričakovanih spremembah v kazenskem zakoniku?

ANDREJ, medicinska fakulteta: Nič, ne vem. Zakaj pa gre?

ČITALNICA
PRAVNE FAKULTETE

IGOR: O tem so nam veliko povedali profesorji. Debatirali smo z njimi, zlasti s prof. Bavonom in Kobetom, pa tudi med seboj. Ko smo pri debati vprašali profesorja, če se mu zdi, da so spremembe v kazenskem zakoniku korak nazaj, nam je odgovoril: Ne samo, da se mi zdi, ampak dejansko so.

JANEZ: Zdaj bo uzakonjena možnost pripora v roku treh dni. Dolžina časa za „omehčanje“ se bo znatno podaljšala. Tako en dan tepeš, dva pa „cajtaš“.

BORIS: Prej so te ponoči vrgli ven s pooblastilom. Po novem bo imelo to pooblastilo dokazno vrednost. Res pa je, da je pooblastilo vsak tudi dobil.

JANEZ: Policija bo imela večje pristojnosti. Postaja podobna ameriški policiji, tako mislim.

BORIS: Miličniki s tacensko srednjo šolo so bolj kulturni. Sicer pa, če si kot miličnik še toliko kulture, te bo narod prej ali slej naredil „packa“.

IGOR: Prejšnja pot do preiskovalnega sodnika oz. do tožilca je marsikomu — še več, vsakemu, ki je to hotel — omogočila pobeg čez mejo.

BORIS: Z naraščanjem kriminalitete so potrebna večja pooblastila. Na brionskem plenumu so sklenili nekaterim stopiti na prste. Sicer pa je sprejetje ukrepov odvisno od poslancev, od njihovega razpoloženja. Narod gleda na vse stvari, tudi na spremembe v kazenskem zakoniku, popolnoma drugače. Popolnoma osebno prizadeto.

IGOR: Nekatero spremembo v kazenskem zakoniku so koristne. Uspeh odvisen od kontrole, zlorabe so bile in bodo uzakonjene.

JANEZ: Naš profesor Kobe je dejal, da se bo čez nekaj let (ko se bo situacija umirila) pokazalo, da ti ukrepi niso bili potrebni.

IGOR: Situacija bi morali po-ostri, bolj strogo določiti prekrške in kazni na gospodarskem področju, ne na kazenskem. Spekulacije so še danes precej na varnem. Kazni za to vrsto rizika so daleč premile. Kako se je moglo dopustiti Vračariću, ki je ekstremen primer gospodarskega kriminalca, da je pobegnil čez mejo? Zdaj se, s težkimi milijoni v banki, sonči v Španiji. Nujno je treba podpisati z vsemi državami sporazum o tradiciji kriminalcev.

JANEZ: S slabimi gospodarskimi pogoji narašča kriminaliteta. Njej pa sledi splošno nezaupanje v pravosodne organe.

VPRAŠANJE: Kaj konkretno meniš o najvažnejših predlogih, ki se nanašajo na spremembe zakonika o kazenskem postopku, in o predlogih, ki se nanašajo na spremembe kazenskega zakonika?

BORIS: Zaostri so že dovolj. Bolj se ne da.

JANEZ: Narod bo to občutil na svoji koži. Zdaj so še navdušeni, da je kriminalce treba zapreti; za zdaj vidijo samo to.

BORIS: Po novem te zapro že, samo če poseduješ sovražno literaturo. V poštev bo prišel tudi tak primer: v Trstu ti bo nekdo podtaknil sovražen letak, na meji ti ga bo carinik odkril. Dokazov nimaš, člen ta in ta te obtožuje.

IGOR: Ne strinjam se s tem, da po 141. čl. zakonika o kazenskem postopku policija lahko zaslišuje že v predhodnem postopku in ji ta material potem služi kot dokazno gradivo.

JANEZ: Prej je bil šef preiskave preiskovalni sodnik. Zdaj se bodo pristojnosti organov za notranje zadeve močno povečale. Določena opravila bodo uzakonjeno prešla v njihove roke.

VPRAŠANJE: Kaj pravite o razširitvi čl. 208, ki govori o mamilih?

Poleg kaznivega pridelovanja mamil, posredovanja, prodaje bo imenoval za kaznivo še: posedovanje mamil zaradi prodaje, navajanje drugih k uživanju, dajanje prostorov v ta namen ...

IGOR: Očitno je, da samo uživanje mamil ponovno ni kaznivo in prepovedano. Sicer pa, kot vem, tudi drugod ni, izjema je baje le Italija.

VPRAŠANJE: Kaj med spremembami sodite za pozitivno?

JANEZ: Po novem lahko za tri dni zopora zahtevaš odškodnino. Prej je za en dan nisi mogel. Potem: če se zaradi neutemeljenosti kaznivi postopek ustavi, plača zagovornika država.

IGOR: V skladu z mednarodnimi sporazumi so vnesli nov člen o terorizmu.

BORIS: Hrkač je bil trikrat obsojen na smrt, a dokazati mu niso mogli skoraj ničesar. Teoretično seveda, praksa je kazala drugače. Zmagal je praktičnem, kot njegova posledica pa prej omenjeni zakon. Le-ta naj bi v bodoče omogočal takojšnje zakonito ukrepanje proti teroristom.

VPRAŠANJE: katerih sprememb v omenjenih predlogih za spremembo v naši kazenski zakonodaji ni, pa bi po vašem mnenju morale biti?

IGOR: Treba se je ustaviti že pri organizaciji. Sistematika je bila nazadnje spremenjena leta 1960. Od

takrat obstoječe člene stalno dopolnjujejo s podčleni a, b, c. Enako se bo zgodilo tudi tokrat, čeprav gre za vsebinsko pomembno dopolnitev in z njo za pomembno spremembo. Celotna sistematika kazenskega zakonika bo ostala nespremenjena. Mislim, da ga ne bi smeli prirežati tako po delih, zlasti pa ne toliko let ...

JANEZ: Kot že rečeno — treba bi bilo zaostritev na področju gospodarskega prava.

IGOR: To je težko. JANEZ: Ne, potrebne so, ker je taka situacija.

BORIS: Sistematika pri spolnih zločinih je že 20 let nespremenjena. Definicija „protinaravno nečistovanje“ je še dandanes preobširno tolmačenje.

EKONOMSKA FAKULTETA

VPRAŠANJE: Kaj misliš o pričakovanih spremembah na področju kazenskega prava.

MATJAŽ: Vsako leto si izmislimo kaj novega. Na področju kazenskega prava. To je lov na čarovnice, potem pa je vse tiho.

VPRAŠANJE: Mi lahko poveš, kaj misliš s tem lovom na čarovnice?

MATJAŽ: Mislim na leto okoli 1960, ko so zagnali blazno paniko glede pobegov čez mejo. Begunska taborišča so bila nabita. Če so ubežnika prijeli, mu nekaj let strogega zapora ni ušlo. Potem pobeg čez mejo čez noč ni bil več kaznivo dejanje. Toda še danes so ti begunci tako prestrašeni, da se marsikdo ne upa vrniti v domovino, čeprav je pobegnil, bolje rečeno — šel v tujino s trebuhom za kruhom. Danes ti begunci dobe naš potni list brez komplikacij.

VPRAŠANJE: Morda veš, da pripravljajo spremembe v kazenski zakonodaji?

TATJANA, ekonomska fakulteta: Ja, sem slišala.

VPRAŠANJE: In kaj misliš o tem?

TATJANA: Nič. VPRAŠANJE: Kaj misliš o novih spremembah v kazenskem zakoniku?

PETER, ekonomska fakulteta: S tem sem bolj malo seznanjen.

PRI LOVCU

VPRAŠANJE: Kaj kot študent pravne fakultete praviš o novih spremembah v kazenskem zakoniku?

JANI: Strinjam se z novim, višjim maksimumom denarnih kazni. Ta je bil nujen in očiten, saj se inflacija kaže tudi na tem področju. Mislim, da se je cena denarnih kazni podvojila. Popolnoma se strinjam, da bo po novem treba plačati za razvezo 3000 N-din. Podaljšale se bodo zaporne kazni, ostane pa tudi smrtna kazen.

VPRAŠANJE: Kakšno je tvoje stališče do smrtne kazni?

JANI: Sem proti. VPRAŠANJE: Povrniva se k planiranim spremembam. Mi lahko poveš, kaj odobravaš in česa ne?

JANI: Prav se mi zdi, da bodo organi notranje uprave imeli večje pristojnosti na gospodarskem področju. Tudi do zdaj so bila za gospodarsko področje točno določena kazniva dejanja, le v praksi ni bilo, in mislim, da še zdaj ni doslednega izvajanja. Toda nov način odvzema prostosti se mi zdi korak nazaj. Ko-

likor vem, so tudi profesorji proti. Tudi sami so za večjo liberalnost, niso za represijo. Sem na njihovi strani. Spominjam se primera prof. Bajta. Ob reformi leta 1965 je drzno in še bolj točno (s številkami in krivuljami) napovedal, da reforma ne bo uspela, in tudi dodal zakaj ne. Seveda se je nekaterim zelo zameril, a njegove napovedi so se že čez dve leti pričele kazati za pravilne in upravičene.

VPRAŠANJE: Če te prav razumem, nekako namiguješ, da gre tudi tokrat za nekakšen lov na čarovnice?

JANI: Vse se spreminja. Tudi kazensko pravo. Poglej samo primer vikendaštva. Še pred nekaj leti je bila družba popolnoma na njihovi strani. Celo podpirali so jih. Govorilo se je tudi o koristnosti vikendov v primeru vseljidskega odpora. Le-ti bi bili na terenu odlična podpora ... Pa ne samo to. Potem je tu še stanovanjska politika. Kdor si je sam zidal hišo in si pri tem jemal od ust, sebi in družini, je bil privatnik — kapitalist. Kdor pa je ob isti plači vse „zagonil“ in stanoval v družbenem stanovanju, je bil dostojen državljan. Nato imaš tu politiko do privatnih obrtnikov, lov na milijonarje, pobege čez mejo ...

VPRAŠANJE: Povrniva se k spremembam v kazenski zakonodaji.

Katero spremembo, o katerih sibral in ste o njih diskutirali, so ti ostale najbolj v spominu?

JANI: Uvedli oz. uzakonili bodo 5 novih kazni. Med njimi je tudi nova vrsta kvalificiranega uboja ...

FILOZOFSKA FAKULTETA

VPRAŠANJE: Kaj misliš o novih spremembah v kazenski zakonodaji?

BRANKA, filozofska fakulteta: Kaj pa sploh je to ...?

VPRAŠANJE: Si morda kaj bral o novih spremembah v kazenski zakonodaji?

JURE, filozofska fakulteta: Mislim, da sem.

VPRAŠANJE: Česa se pa spominjaš?

JURE: Ne bi vedel povedati. VPRAŠANJE: Si morda kaj slišala za nove spremembe v kazenski zakonodaji?

MAJDA, filozofska fakulteta: Ne da bi vedela.

In ker nismo papagaji, da bi še naprej pisali enake odgovore in enaka vprašanja, bom na tem mestu zaključila.

NEVA MLAKAR

beograjska čakanja

Ta zima beograjske univerze mineva v čakanju. Vsakdo nečesa čaka, toda nobenemu to ni lahko. Še posebej ne redakciji Studenta, ki je v zadnji številki izjavila, da ne ve, kdaj bo izšla naslednja številka, kajti prvič v zgodovini tega lista denarja sploh ni. Izrazita slabokrvnost in praznost zadnje številke Studenta olajšujeta to delno brezupno čakanje. Do te zime so študentje čakali tudi ponovne pojavitve Vidikov, časopisa za kulturo beograjske univerze, toda jih ne čakajo več.

Prav tako čakajo tudi rezultat posvetovanja vrhovnega sodišča Srbije o profesorju pravne fakultete dr. Mihajlu Djuriću. Profesor Djurić je bil obtožen in obsojen na dve leti strogega zavora zaradi dveh člankov. Eden od njiju se nanaša na ustavne amandmane in pravzaprav pomeni avtoriziran nastop na skupščini pravne fakultete o amandmanih. V nasprotju s členom 118 KZ je tudi Djurićev članek o gradnji Njegoševga mavzoleja na Lovčenu, in to zaradi stavka, ki pravi, da je nastopil čas, v katerem je glas najpomembnejših intelektualcev in strokovnjakov brez vsakega učinka. V svojem zagovoru na sodišču je prof. Djurić navedel, da so o amandmanih govorili isto kot on tudi mnogi državni voditelji, kot recimo Draža Marković, pa niso bili sojeni. Zastopniki javnega tožilstva so mu odgovorili, da so drugi za razliko od njega to počeli dobronamerno. Sojenje Djuriću je imelo močan odmev v Beogradu, pa tudi onstran meja. Dekan pravne fakultete je prejel pismo, ki so ga podpisali nekateri ugledni zapadni intelektualci in ki izraža gotovo zaskrbljenost.

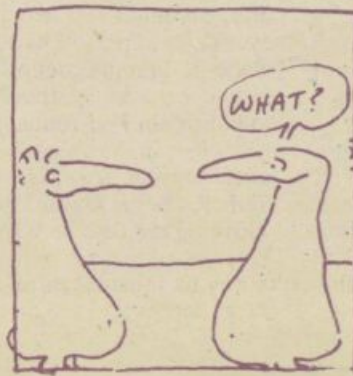
Na univerzi pričakujejo še eno sojenje vrhovnega sodišča. Trije študentje, Milan Nikolić, Jelka Kljajić (filozofska fakulteta) in Pavluško Imširević (fakulteta za promet), so bili lanskega julija obsojeni na po dve leti strogega zavora zaradi organiziranja proti narodu in državi (čl. 117 v zvezi s čl. 118 KZ) oziroma na leto in pol (Kljajićeva). Ti študentje so bili obsojeni kot „trockistična grupa“ ob velikem hrupu tiražnega tiska in nizu izjav uglednih ljudi o baje veliki zaroti. PRED SOJENJEM se nihče ni odtegoval od nesmotrnih in obvezujočih izjav v zvezi s „trockisti“. To je bil razlog za zelo mučno atmosfero, v kateri je sojenje potekalo. Obtoženi so do konca uporno zanikovali obstoj grupe in pripadnost mednarodni zaroti ter uporno priznavali svojo socialistično, komunistično in marksistično orientacijo. V svoji pritožbi vrhovnemu sodišču SR Srbije branilci poudarjajo, da obstoj grupe ni dokazan, da se vsakemu od njih pripisuje vse, kar so pisali vsi, celo tedaj, ko se niso poznali; da „grupa“ ni imela skupnih akcij itd. Kmalu bo preteklo leto, odkar so bili „trockisti“ ujeti, razsodbe po pritožbi pa še ni. V tem primeru je reakcija študentov izostala, kar kaže na to, da so se časi spremenili: ko so oktobra 1970 sodili Vladi Mijanoviću, so štrajkale štiri fakultete in akademije, skupaj deset tisoč študentov.

Prav tako pričakujejo izid kazenske preiskave proti Kostu Čavoškem, asistentu pravne fakultete, avtorju nekoliko vidnih člankov s področja filozofije prava, in članu redakcije časopisa Filozofija. Preiskava teče zaradi osnovanega suma, da je s svojim sodelovanjem v anketi časopisa Gledišta na temo Vrednost prava v jugoslovanski družbi storil kaznivo dejanje po čl. 292 a KZ (Iznašati ali prenašati vesti ali trditve itd.). Čavoški tu pravi, da „... površen pogled na naše pračo in njegovo uresničevanje izrazito kaže, da danes nima velike cene, in to ne samo pri tistih, na katerih se ga uporablja, temveč tudi pri tistih, ki bi se za njegovo dosledno in nepristransko uporabo morali najprej zavzeti. Zakaj bi sicer v dnevih pričakovanja in negotovosti bila občasno izrečena opozorila, da se sodnikom in tožilcem ni treba izključno držati zakonskih paragrafov niti ne preveč resno jemati besedo zakona, ko je v vprašanju nediskutabilno uresničevanje njegovega nepreklicno spoznanega duha.“ (Gle-

dišta, št. 5-6/1972). Najprej pravi, da se s tem pravo reducira na golo sredstvo v službi mistike Staatsraisona. Ta članek je bil objavljen po nestalni periodi, v kateri je bilo izrečeno dosti pozivov na izogibanje zakonitosti, in to z visokih mest. Tako navado Čavoški podreja kritiki s pozicij marksistične filozofije prava, poudarjajoč, da je dober zakon že po sebi določena vrednost in če menimo, da je zakon prazen okvir, ki ga je treba napolniti s trenutno politično potrebo, to vodi v izgubo dostojanstva pravosodja. V zvezi s tem Čavoški poudarja, da veliko število raznih zakonov zmanjšuje občutek pravne zanesljivosti. „Kaže, da danes ta zapleten sklop stvari, ki ga srečujemo v nešteto predpisih, ne izraža toliko zapletenosti in originalnosti te dobe, kolikor njeno duhovno praznino in pustinjo, ki je nastala, ko se je revolucija opredelila za usodo ponikalnice...“ Dalje navaja primer Zakona o tisku, kjer „zakonodajalec istočasno daje in odvzema svobodo, ko njegova čvrsta desnica gazi tisto, kar daruje njegova napredna levica. 40. člen Ustave navaja pet primerov, v katerih se omejuje svoboda tiska, obstoječi Zakon o tisku pa ima devet pogojev. Eden od njih, ki ga v Ustavi ni, je posebno pomemben. To je drugi odstavek 52. člena veljavnega zakona, ki prepoveduje razširjanje tiska, v katerem se „iznašajo ali prenašajo lažne, popačene ali alarmantne vesti ali trditve, s katerimi se izziva vznemirjenje občanov ali ogroža javni red in mir. Kosta Čavoški meni, da „to izrazito kaže, da sta za zakonodajalce red in mir občanov večje vrednosti kot svoboda misli in njenega javnega iznašanja v tisku“. Zanimivo je, da ta sicer lepa in zgovorna kritika ni upoštevana pri načrtovanju novega Zakona o informiranju SR Srbije, ki je bil teh dni dan v diskusijo. Ta načrt predvideva v členu 124, točki 2 prepoved tiskane stvari, v kateri se „iznašajo in prenašajo neresnične ali alarmantne vesti, s katerimi se ogroža ali bi se lahko ogrozil javni red ali mir ali vznemirilo javnost“. V obrazložitvi je rečeno, da je treba to točko obdržati, ker so jo doslej najpogosteje uporabljali. Zanimivo je tudi, da omenjena 5-6. številka časopisa Gledišta, v kateri je bil objavljen inkriminirani članek Čavoškega, ni bila prepovedana.

V univerzitetnih krogih se je zvedelo, da je bil lanske jeseni v Sarajevu ujet in da še sedi v priporu Božidar Jakšić, asistent filozofske fakultete v Sarajevu, v mnogih časopisih avtor zapaženih člankov in udeleženec več filozofskih srečanj. Proti njemu teče preiskava po členu 118 KZ (sovražna propaganda) zaradi več govorov, predavanj in tekstov med leti 1968 in 1972. Zanimivo je, da se tri izmed sedmih točk odločbe o izvedbi preiskave nanašajo na Jakšićeve nastope, v katerih se je postavljali na stran junijskih dogodkov iz leta 1968 in zastopal ideje študentskega gibanja iz tega časa. Kot ilustracija trditve, da je Jakšić spodbujal na protiustavno spremembo ureditve ter zlonamerno in neresnično prikazoval razmere v deželi, se med drugim navaja, da je „v študentskem listu 'Naši dani' februarja 1969 objavil članek pod naslovom 'Študentsko gibanje 1968' in v njem dejal, da se študentje ne borijo za svoje ozke interese, temveč za revolucionarne družbene spremembe, da so bile v času demonstracij teden dni prirejene diskusije in mitingi ter da je tedaj vladal nesumljiv red, kar kaže na staro resnico, da je vsak revolucionarni zanos zasnovan na samodisciplini... da je po stališču študentov tisk poslednji kraj, kjer se lahko najde resnica, ter da se temu stališču pridružuje; zatem da je 28. februarja predaval na isto temo v Banjaluki in tu ponovil stališča iz članka in še dodal, da je poudarjanje filozofske fakultete kot žarišča študentskega gibanja dejansko maščevanje politikov zaradi razprav okrog Praxisa; dalje, da je v Praxisu 3-4/71 pisal, da je po vojni kot absolutni zmagovalac ostala Komunistična partija, kako je naprej vse teklo v znamenju absolutnega monopola tega zmagovalca, da je

IT/126 Page 45

delavsko samoupravljanje potisnjeno za ograje podjetij in ustanov, da smo pri nas od leta 1958 do 1969 zabeležili 1732 stavk, da se nastala družbena nasprotja prikrivajo s tezo, da smo vsi delovni ljudje, čeprav imajo eni vilo, drugi pa kramp; da kvaliteta prehrane jugoslovanskega prebivalstva od leta 1961 do danes stagnira, da je svet proizvajalcev v skupščinah uknjen, ostali pa imajo svoje svete; da jugoslovanska družba kot razredna družba sestoji iz novega tipa buržuazije, delavcev in kmetov, da se buržuazija še ni konstituirala kot razred, in svojo moč utemeljuje na politični moči; dalje, da je na diskuziji Zimski filozofski susreti – Tara 71 dejal, ali se sploh lahko govori o socializmu, če neka dežela izvaža četrtino svoje delovne sile in ima sto tisoče nezaposlenih itd.; dalje, da je v Telegramu št. 49 napisal, da se je treba boriti za zmago marksističnih idej, kajti samo ta zmaga nas lahko osvobodi balkanskega primitivizma, združenega z modernimi oblikami represije“.

To so izbrani odlomki iz odločbe o preiskavi, ki jih je podpisal preiskovalni sodnik Vladimir Maljukanović. Eventualno sojenje Jakšiču nekateri profesorji in študentje beogradske univerze pričakujejo s strahom, ker je kriterij za inkriminacijo, kakor je videti, postal zelo obsežen. Vsakdo, ki je bral Jakšičeve članke ve, da ne izhajajo iz običajnih okvirov politološke, sociološke in filozofske esejistike. Nasprotno, objavljeni so bili tudi dosti ostrejši članki, katerih avtorji imajo določene vzroke za strah. Tem prej, ko začnemo akcije tožilstva posegati daleč v preteklost. Sicer pa neobičajno oster postopek proti Jakšiču, zadrževanje v priporu, občinsko sodišče tolmači z njegovo navado, da počenja kazniva dejanja, to je, da ga zadržujejo v priporu, da ne bi ponovil kaznivih dejanj, ki jih je večkrat počel.

Še ena sodba je, na katero pa niso dolgo čakali. Izzvala je zelo mučen vtis. Vojaško sodišče v Beogradu je obsodilo na leto dni zapora Lazarja Stojanovića, režiserja in publicista, bivšega urednika Studenta in Vidikov (pred dvema tednoma smo zasledili v časopisju novico, da so prepovedali njegov film Plastični Kristus, op. urednika). Obtožen je zaradi neke žaljive izjave o armiji in letu 1968. Branil se je, da je to rekel v afektu in zgodaj zjutraj, med prebujanjem, ter da težko prenaša bivanje v JLA, saj si je že enkrat zlomil nogo in zbolel za pljučnico. Tožba je instistirala, da je to storil s premislekom. Zato je sodišče pogledalo tudi med njegove tekste in dva filma (ki sicer nista bila nikjer predvajana) ter se tako prepričalo, da je bilo dejanje storjeno s premislekom. Bralci Studenta in Vidikov se spominjajo Stojanovićeve člankov Napred in pošumljanje naših otoka, Sup, ptica grabljivica, izčrpane kritike filma Bitka na Neretvi, serije člankov Privatna ludnica in Biće bolje itd.

Nov republiški zakon o visokem šolstvu še zmeraj izziva različne reakcije. Univerzitetni odbor ZŠ Beograda, sodeč po nastopu njegovega predstavnika na skupščini ZŠ filozofske fakultete, ni zadovoljen, ker je koncepcija „študent – delovni človek“ izostala. Univerzitetni komite ZK je, kot je videti zadovoljen s tem, da je prišel v Zakon nov odstavek o kriterijih za volitve in ponovno izvolitev predavateljev. Novi kriterij je idejno-politična sposobnost. Ni še precizirano, po katerih merilih se bo to sposobnost ocenjevalo. Univerzitetna partijska organizacija meni, da je ta zakonska novost izraz potrebe, ki je prišla do izraza v „ aferi“ s ponovno izvolitvijo Trive Indjića in Nebojše Popova za asistenta na filozofski fakulteti. Svet filozofske fakultete ni vzel v obzir sicer zelo ostro formulirano stališče univerzitetnega komiteja ZK o teh dveh asistentih, in jih je ponovno izvolil. To je izzvalo mogoče nekoliko preostro reakcijo in sporočilo, v katerem je rečeno, da sta Indjić in Popov nesposobna za izvajanje predavateljskega poklica, ker sta podpirala „ekstremistično grupo“ ter grupo predavateljev z njune fakultete, ki je poznana po nastopih proti ZK itd. Kljub pritisku, ki je bil v kakem smislu izvajan na komuniste-člane, je svet fakultete z veliko večino glasov podprl ponovno izvolitev obeh asistentov.

Politika je 13. januarja letos poročala, da je bila skupna seja republiškega in mestnega partijskega sekretariata ter predstavnikov univerzitetnega komiteja ZK 10. januarja pričakana s posebnim interesom, saj sta bila potrebna novo navodilo in impulz za nadaljnjo akcijo komunistov na univerzi. Izdano je bilo sporočilo, ki obljublja, da bo ZK nadaljevala s še bolj edrpto in vsestransko borbo, in to prek „teoretičnih ter idejno-političnih konfrontacij z vsemi pogledi prikazovanja tujih idejnih razumevanj in s silami, ki se na njihovi osnovi prikazujejo“. Čeprav ni povsem jasno, kdo in kako se tu prikazuje, bo to idejna karakteristika borbe komunistov na univerzi za politiko ZKJ. Pismo in Govor. Prav tako se v sporočilu obljublja izpolnjevanje „deficita“ v javnem življenju univerze, s tem, da bo grupa priznanih marksistov na organiziran način nastopala na tribuni Študentskega kulturnega centra ter v nekaterih časopisih. Ni še precizirano, kdo so ti „priznani marksisti“ in kateri „deficit“ je v vprašanju, a prav tako se govori, da bi se le-ti (ali

nekateri drugi) morali z znanstveno kritiko zoperstaviti „opozicijski publicistik““. Če naj take akcije zamenjajo administrativne prepovedi časopisov in listov, kot tudi sodne postopke, potem smo lahko gotovi, da bodo pozdravljene kot velik korak v nadaljnji demokratizaciji odnosov v naši družbi.

Pričakujoč tak korak je redakcija časopisa Filozofija izdala tretjo številko za leto 1972, ki je bila zelo zapažena, čeprav jo je ostali tisk ignoriral, četudi številka ni bila niti prepovedana. Takoj pade v oči članek dr. Mihajla Markovića na temo Avtoriteta, nasilje in svoboda, v katerem je problem nasilja tretirran povsem svež in z določene zgodovinske (in geografske) distance. (Profesor Marković je trenutno v ZDA.) V isti številki so objavljeni tudi vsi dokumenti s sojenja predhodni, drugi številki časopisa, ki je bila trajno prepovedana, a že poslana. Dva redakcijska članka izstopata po svoji ostrini. Prvi, uvodnik, je delno trivialno eksaltiran in se ukvarja s položajem človeka v totalitarno ubranem svetu. Drugi članek zelo konkretno napada dr. Fuada Muhića zaradi njegove velike razprave o „novi levičari“ v Komunistu. Članek dr. Muhiću zameri pripisovanje mazohizma tako imenovani „levi inteligenci“ in to ilustrira s primerom Muhićevega kolege Božidarja Jakšiča, o katerem smo že prej pisali. Prav tako številka protestira proti odvzemu potnih listov dr. Sveti Stojanoviću in Trivi Indjiću, predavateljskima filozofske fakultete, kot tudi proti izvajanju preiskave nad Kosto Čavoškim. Članek se končuje s citatom iz opusa nekega sovjetskega opozicionarja:

„Ne misli
Če si mislil, ne govori
Če si govoril, ne piši
Če si pisal, ne objavljaj
Če si objavil, ne podpisuj
Če si podpisal, prekliči“

Potrebno je opozoriti tudi na izjavo Petra Stambolića na zadnji razširjeni seji sekretariata CK ZK Srbije. Dejal je, da je ZK naredila veliko napako, ko je leta 1967 in 1969 dopustila demokratične volitve in ko ni opazila, da so se v junijsko gibanje vmešale najmračnejše reakcionarne sile. Glede na ostrino in aktualnost te izjave (kmafu bodo nove volitve), pričakujemo njeno bližnjo objasnitev.

MISO VASIĆ

zapiranje v siriji

GONJA PROTI LEVIM ORGANIZACIJAM NA BLIŽNJEM VZHODU

Po zatrtju levega študentskega revolta na univerzi v Kairu prihajajo do nas tudi druga sporočila o gonji proti levičarjem na Bliznjem Vzhodu. Polfevdalni arabski režimi s silo zatirajo vse tiste sile, ki vidijo radikalno rešitev bližnjevzhodnega problema v socialni spremembi, osvoboditvi dežele in gradnji socializma.

Pred kratkim je levo krilo BASS partije izdalo apel, naslovljen na vse napredne, socialistične in demokratične sile v svetu, v katerem nas obvešča o zapiranju levičarskih liderjev v Siriji.

Znano je, da so sirske oblasti že pred dvema letoma (decembra 1970) zaprle več članov vodstva BASS partije in več sto članov te organizacije. Zapiranje pa ni doletelo samo vodstva in članov partije v Siriji, temveč tudi voditelje palestinskega osvobodilnega gibanja, napredne sile na palestinsko-jordanskem področju ter člane partije v Iraku. Izvedenih je bilo tudi več poskusov atentatov na voditelje, ki so še na prostosti. Med drugim je bila izvedena tudi zahrtna diverzija na redakcijo časopisa Al Raoja v Bejrutu, enega redkih arab-kih listov, ki propagira ideje socialistične revolucije in podpira napredne arabske organizacije. Čedalje večji pritiski groze tudi levo orientiranim študentom zunaj in znotraj njihove domovine. Iz zaporov pa prihajajo sporočila, da so ujetniki prepuščeni najtežjim mučenjem in poskusom fizične likvidacije.

Kot poudarja apel, se vse to dogaja, ne da bi bil kdorkoli o tem obveščen. Do danes oblasti še niso izdale službenega sporočila o priporu in tudi ne razlogov teh množičnih aretacij. Postopek teče za logiko sodobnega prava povsem nezakonito, saj niso nikogar izmed zaprtih ne zasliali in ne postavili pred sodišče, kar vse spominja na postopanja najbolj totalitarističnih režimov.

Apel nadaljuje, da je „takšno stanje velika nevarnost za svobodo in demokracijo, za katero se borijo vsa napredna gibanja v Siriji in Arabski domovini, še posebno v tem zgodovinskem trenutku naše revolucije. Molk, ki je odgovor na naše proteste, pomeni, da so režimu parole kot državljanske pravice, „mobilizacija sil“ in „napredna narodna fronta“ prazne besede, in nerazumljivo umika svojo odgovornost ter brez obrazložitve nadaljuje z maltretiranjem zaprtih“.

Na koncu apel obvešča, da so prejšnji mesec oblasti začele s ponovnimi aretacijami. Do sedaj se je na novo znašlo v zaporu 200 članov levih organizacij, aretacije pa se nadaljujejo.

Apel se končuje z zahtevo po čimprejšnji osvoboditvi političnih zapornikov iz sirskih ječ ali pa naj oblasti vsaj objavijo „razloge“ za njihovo aretacijo da se jih postavi pred sodišče, kjer se bodo lahko vsaj branili. Vso napredno svetovno javnost poziva, naj njihove zahteve podpre.

tudi letos korčulanska šola

IZ sekretariata Korčulanske poletne šole na filozofski fakulteti v Zagrebu so nam poslali naslednje sporočilo:

Na sestanku upravnega odbora Korčulanske poletne šole, ki je bil 23. XII. 1972 v Zagrebu, je bilo odločeno, da bo X. zasedanje Korčulanske poletne šole na Korčuli v času od 19. do 31. avgusta 1972. Okvirna tema zasedanja bo „Meščanski svet in socializem“. Delo šole se bo odvijalo v obliki predavanj in diskusij za okroglo mizo. Sodelovali bodo pomembni filozofski in sociologi marksisti iz Jugoslavije in inozemstva. Detajlen program zasedanja bo kmalu izdelal pripravni odbor s predsednikom šole prof. dr. Rudijem Supkom na čelu.

Ker bo letos deset let od prvega zasedanja tega srečanja, na katerem so redno sodelovali najiminentnejši filozofi in sociologi in še odbor poskuša letošnje, deseto zasedanje čim bolj pripraviti. Glede na to, da se deseta obletnica dela šole v skladu z njenim delom in karakterjem lahko najadekvatneje proslavi s še enim kvalitetnim delovnim zasedanjem, odbor ne predvideva ne zasebne proslave in ne prigodne svečanosti.

Da za uspeh letošnjega zasedanja obstajajo neki predpogoji, lahko sklepamo po velikem interesu, ki ga X. zasedanje že zbuja med najiminentnejšimi filozofi in sociologi marksisti. O tem interesu govorijo med drugim tudi pisma, ki jih je odbor šole prejel od nekaterih udeležencev dosedanjih zasedanj. Tako marksistični filozof Herbert Marcuse piše: „Slišim, da bo 1973 mogoče organizirano še eno zasedanje Korčulanske poletne šole. Upam, da bo do

njega zares prišlo. Kot veste, sem v Šoli nekočkrat sodeloval. Mislim, da ima velik mednarodni pomen za vzpostavljanje in izboljšanje kontaktov med znanstveniki z Vzhoda in Zahoda. Meni in mojim kolegom, ki smo sodelovali na zasedanjih, nam le-ta pomenijo nepozabljivo izkustvo.“

Drugi pomembni marksistični filozof in sociolog Erich Fromm v svojem pismu sporoča: „Ko se je pred desetimi leti pričela Korčulanska poletna šola, sem jo ocenil kot zelo pomemben dogodek za marksistično in socialistično teorijo. Na zasedanjih, ki so sledila, je bil ta vtis popolnoma potrjen. To, kar je začelo kot relativno majhna grupa s skromnim programom, je postalo edinstven dogodek, s katerim se ne more primerjati noben drug. To je edini odprt forum v neki socialistični deželi in je obenem center za izmenjavo socialističnih idej v mednarodnih razmerah. Šola je omogočila izmenjavo idej in kontakte med znanstveniki iz Evrope in Amerike v atmosferi popolne svobode in medsebojnega spoštovanja. Poletna šola na Korčuli je priznana v mnogih drugih deželah kot pomemben dosežek jugoslovanskih teoretskih prizadevanj, in zato je moja iskrena želja, da bi nadaljevala z izpolnjevanjem funkcij, ki so jo že naredile slavno.“

Interes, ki ga letošnje zasedanje Korčulanske poletne šole zburja med najiminentnejšimi svetovnimi filozofi in sociologi marksisti, obvezuje, da se to zasedanje pripravi kolikor mogoče temeljito. O potekanju priprav bo odbor občasno obveščal javnost.

resnost neresnega

Pred kratkim je bil v dvorani Union, ki sodi v eno izmed treh osrednjih kinodvoran v Ljubljani (Komuna - Union - Šiška), predvajan ameriški film Jerryja Lewisa KJE JE POT NA FRONTO. Nikakor nimam namena napisati kritiko tega filma v smislu analize, eksplozivne ipd., temveč ta film obravnavati le z enega vidika - vidika manipulacije, ki jo ta film povzroča in ki je dejansko tudi razlog za njegov nastanek. Pri tem bodo zavestno negirane vse tehnične ne kvalitete, struktura filma kot celota, ocenjen bo le že omenjeni nivo filma, kajti mislim, da je ta film precej dober primer nove mentalitete tako ameriškega zabavnega filma kot publike - ameriške, evropske in tudi naše - saj ga distributer ne bi odkupil, če bi računal na skromen obisk, niti ne bi bil predvajan v unionski dvorani.

Ta film je manipulacija. Manipulacija z gledalci. Film je zabava, zabava, ki je porojena iz dolgočasnja najbogatejšega moža na svetu; to dolgočasje porodi željo pomagati domovini. Vendar pa si domovina ne želi njegove pomoči. Bogataš (J. Lewis) ji pomaga brez njene volje. To je jedro filma. Vse ostalo je zabava - uspešna ali ne, to naj presodi vsak gledalec zase.

Film manipulira na dva načina, oba pa sta nekoliko nizkotna. I. Manipulira z gledalcem, s tem ko podreja njegovo inteligenco filmskemu žanru, ki dopušča vsakršne nedoslednosti, alogičnosti v dogajanju, nesmisle. Dvorana se zabava; kajti ve, da film ni resen, zaveda se, da je to film - zabava, kateremu je racionalna kritika prizanesena. Publika se podredi naključnim (ne)zakonom filmskega razvoja, se sprošča, napetost v mišicah popušča, občasen krohohot človeku dobro dene. Najbrž je le malo takih, ki jih nivo, primeren osebi iz IQ 50, moti. Človeku ostanejo v glavi posamične sekvence, najbolj „smesne“, po katerih vrednoti celoten film. Rezultat teh vtisov: film je dober, kajti človek se ob njem zabava, zabava s p r o š č e n o, kajti ve, da: a) je dogajanje izmišljeno in b) da je dogajanje zabavno in s tem še veliko bolj izmišljeno, saj se nismo prisiljeni podrediti psevdorealnosti običajnega filmskega dogajanja, ki na nas vpliva kot resničnost. Film se zavestno spušča na nivo, nižji od nivoja povprečnega gledalca, s čimer omogoči svojo lahkotnejšo konzumpcijo. Film gledalca poneumlja. II. Film je manipulacija z osnovnimi človekovimi normami in vrednotami. Jih izigrava. Gledalca pasivizira, saj mu jih podaja - ne kot soočenje, marveč kot nesobojljivo zabavo, ki jo vrednotimo drugače (manj kritično) kot stvarno ali realistično filmsko stvarnost.

Nivo igranih (v smislu fiktivnih oseb, ki so obravnavane kot resnične stvarne žive): to so osebe brez volje, brez odgovornosti (to bi v komedijo vneslo resnost, resničnost), osebe ki okamenijo ob pogledu na ček, to so klasični humoristični junaki, ki so nezmožni, nejunaki, a jim usoda pomaga do uspeha, slave, imenitnosti. Element, ki povezuje nivo igranih z nivojem scenarija, fabule, je denar, in sicer denar v smislu „sveta vladar“. Denarju je podrejeno vse. Zaradi njega so naši junaki (?) junaki, zaradi njega gredu v boj. Zaradi njega je Jerry Lewis tako imeniten, imenitnejši od domovine in močnejši od nje.

Nivo fabule: tu najdemo najbolj manipulatorske elemente. Reduciranje Nemcev v živali, strahopetce, bebec in manjake, vpeljava črnca (kot potežitev ameriških črnih gledalcev, ki jih že nekaj časa oskrbujejo s črnimi filmskimi junaki?). Verjetno tudi ta nekoherentnost - črni nacist (mogoče iz nemških kolonij?) - večine gledalcev ni motila. Res je, da je mogoče komedijo neupravičeno kritizirati z nekomedijske pozicije. Vendar mislim, da so komedije istočasno lahko (in velikokrat to tudi so) tudi najbolj surovi filmi, ki izkoriščajo človekove najbolj primitivne lastnosti in so toliko bolj vplivni, ker so namenjeni najširšim plastem. Na videz se podrejuje zakonom izolacije, morale (nobenega seksa, fizičnega nasilja), nevpilivosti, istočasno pa so še kako vplivni. So pa seveda tudi simptom okusa. Dobro bi bilo, če bi se obojega včasih zavedeli.

ALEŠ ERJAVEC

khung fu ce:ljun jü

Knez Aj je vprašal, rekoč: „Kaj nam je storiti, da bi bilo ljudstvo pokorno?“

Khung Ce je spoštljivo odgovoril: „Povzdignite poštenjake, odstranite nepoštene, in ljudstvo se bo pokorilo; povzdignite nepoštene, in ljudstvo se ne bo pokorilo.“

Gospod Ki Kgang je vprašal: „Kako bi se dalo poverjeno ti ljudstvo z opomini pripraviti do

spoštovanja, do lojalnosti?“

Mojster je dejal: „Približaj se mu z dostojanstvom, pa te bo spoštovalo. Bodi pieteten, dobrotljiv, pa bo lojalno; vzdiguj vrle, poučuj zaostale, in to mu bo opomin.“

Mojster je dejal: „Stanoviten je iskren, predan učenju, in visoki poti zvest do smrti. - V nemirno deželo ne vstopa, v nemirni ne ostaja. Kadar je na svetu zakoniti red, je na vidnem mestu. Kadar zakonitega reda ni, ostaja neopažen.“

Ostati reven in še pomemben v deželi brez zakonitega reda, kjer vlada zakoniti red, je sramotno. Biti bogat in še ugleden je sramotno.

Mojster je dejal: „Tudi vojski treh armad je mogoče iztrgati poveljnika: preprostemu človeku pa ne iztrgaš njegove volje.“

Ce Kung je vprašal zastran temeljev vlade:

Mojster je dejal: „Zadostna oskrba s hrano, zadostna vojaška moč, zaupanje ljudstva.“

Mojster je dejal: „Potratnost vede v objest, varčnost v skopost. Toda v primeri z objestjo je skopost vedno boljša.“

Mojster je dejal: „Kdor ljubi pogum, pa ga kruši siromaštvo, bo izzival upor. In zmedo napravi tudi moralni slabič, ki se čuti preveč preziran.“

Mojster je dejal: „Dokler je bil v deželi zakoniti red, se je Ning Vu Ce vedel modro. Ko pa je zapadla v nered, se je vedel abotno. Njegovo razumnost je moč posneti, njegove abote ne!“

Ce Čang je vprašal glede upravljanja države.

Mojster je dejal: „Biti pri stvari brez počitka in v svojem ravnanju umirjenega srca.“

Ki Khang Ce je vprašal Khung Ceja zastran vladanja. Khung Ce je spoštljivo odgovoril: „Vladati se pravi hoditi po ravni poti. Ako bi gospod hodil po ravni poti, kdo bi se drznil kreniti z ravne poti?“

Ki Khang Ce je bil v skrbeh zaradi tatov, pa se je obrnil do Khung Ceja. Khung Ce mu je spoštljivo odgovoril: „Ako bi bil gospod brez želja, bi ne bilo tatvin, pa če bi bile zanje določene nagrade.“

Ki Khang Ce je vprašal Khung Ceja glede vladanja, rekoč: „KO bi usmrtili vse nepravične, tako da bi ostali samo pravični, kaj menite o tem?“

Khung Ce je spoštljivo odgovoril: „Gospod ima vso oblast v rokah, čemu torej usmrtitve? Če je v gospodu želja po dobrem, bo ljudstvo dobro. Plemenitega človeka krepost je kakor veter, malega človeka krepost kakor trava. Če nad travo potegne veter, je neogibno, da se prikloni.“

Ce Lu je vprašal po načelih vladanja.

Mojster r je dejal: „Biti jim v vzgled in jih spodbujati.“ Ko je želel zvedeti še kaj več, je dobil odgovor: „In s tem nikdar prenehati.“

Šejski knez je vprašal po merilih dobrega vladanja. Mojster je dejal: „V veselju bližnjih, v prihajanju oddaljenih.“

Šejski knez je ogovoril Khung Ceja, rekoč: „Pri nas na deželi so ljudje pošteni iz lastnega nagiba. Ako oče izmakne

ovco, priča sin zoper njega.“ Khung Ce je dejal: „Pri nas na deželi pa so pošteni drugi od vaših: oče krije sina, sin očeta – in poštenost se da tudi tako razumeti.“

Hien je spraševal, kaj je sramotno.

Mojster je dejal: „V državi, kjer vlada zakonitost, biti brez uradnih dohodkov; v državi, kjer vlada brezzakonje, prejemati uradne dohodke: to je sramotno.“

Knez King je vprašal: „Ali je možno z eno samo besedo označiti bistvo razcveta neke dežele?“

Khung Ce je spoštljivo odgovoril: „Toliko ena sama beseda ne more zaobseči. Je pa med ljudmi razširjeno reklo: „Biti

knez je težko, biti minister ni lahko. Biti si na jasnem o težavah kneževanja, ali ni to skoraj toliko, kot z eno samo besedo zajeti bistvo razcveta neke dežele?“

Knez: „Z eno samo besedo zajeti razloge za propad neke dežele, ali je to možno?“

Meng Ce je spoštljivo odgovoril: „Toliko ena sama beseda ne more zaobseči. Je pa med ljudmi razširjeno reklo: „Nobene veselja nimam s kneževanjem, razen, ako mojim besedam nihče ne ugovarja.“ Sicer, ako je mož pravičen, je to tudi v redu. Toda, ako ni pravičen, pa mu nihče ne ugovarja, ali ni to skoraj toliko, kot z eno samo besedo označiti propad neke dežele?“

Mojster je dejal: „Kjer je v državi zakoniti red, tam vlada

svoboda besede, svoboda dejanj.

Kjer v državi ni zakonitega reda, vlada ne mara svobode dejanj, v besedah vlada previdnost.“

Ce Lu je spraševal, kako se služi knezu.

Mojster je dejal: „Varati ga ne smeš, moraš pa se mu upirati.“

Mojster je dejal: „Kakšna svojat! Kako skupaj z njimi služiti knezu? Dokler ne dobe položaja, kakšno prerivanje, da bi ga dobili. In ko ga dobe, kakšno prerivanje, da bi ga ne izgubili. Ni je pa stvari, ki bi je iz strahu pred izgubo ne bili pripravljene storiti.“

Izbral in prevedel
MILAN STEPANOVIĆ

how to get stoned by spirit

Zgodnji Poe ter pozni Cankar sta mi – raziskovalcu zastavila težko resljivo vprašanje – to je bilo vprašanje rojstva imaginizma: prvi v rojstvu sveta, ki je konceptualno nerealen, in drugi v rojstvu pesnika, ki mu je svet konceptualno nerealen. Katero je tisto izkustvo, v katerem je nastala eksplozija imaginizma. To mi je narekovalo eksperiment, ki sem ga pozneje v širši teoretični razpravi *The Spirit of The Spirit Trip* obširneje obdelal. Toda tokrat gre bolj ali manj za biografsko publicistični prikaz in se bomo morali zadovoljiti s krajšo in popularnejšo verzijo.

Zaradi posebne popularnosti, ki jo absinth uživa v anglo seksionskem svetu, sem se odločil zanj, čeprav so raziskovalnim obdobjem obeh avtorjev korelirali drugi modusi iste substance. Eksperiment sem izvedel v okoliščinah, ki so se zdele raziskovanim zelo podobne, če že ne identične. Predvideval sem namreč, da je v skupinskem uživanju zaradi vzajemnosti dražljajev prag percepcije *drunk-of-thut-stuff*-stanja veliko nižji kot pri individualnem. Medij eksperimenta naj bi bil filozofsko literarna diskusija.

Skupaj z nekaj prijatelji, ki so bili seznanjeni z mojim načrtom, sem obiskal znani lokal literarno-filozofske avantgarde *It Rustles*, za katerega pa je bilo znano, da je v njem zlahka dobiti absinth v za eksperiment zadovoljivih količinah. Prijatelj, ki je bil že posvečen v to skrivnost, mi je priporočil, naj ga jemljem v časovno enakomerno

razporejenih dozah, in to v stanju, ko naj mišičje v grlu čimbolj miruje, da tekočina neovirano zdrse po požiralniku. Sam sem kasneje ugotovil, da je za to potrebna neka mera zbravnosti, to pa se doseže tako, da pripreš oči, položiš jezik mrtvo na dno ust in se nagneš nekoliko nazaj. Moram priznati, da me je sprva okus pretresel, toda ugodje in požirek vode, ki sta temu sledila, sta me pomirila. Med debato o tem, da je evropski roman ustvarjen po meri evropske metafizike, sem se ozrl naokrog. All the stoned subjects so bili nekako pogreznjeni vase, po bledici na licih se je dalo videti, da so ti ljudje siti življenja, hlastanja za užitki – iz njih je izžarevala nezdrava kadenca. Bogastvo, pomanjkanje socialnega angažmaja, dela, maloburžoazna mentaliteta ustvarjajo razvrat, ki se najjasneje kaže v izginjanju moralnih zapor, kajti ljudje so vse naokrog kazali znake seksualnega razvrata, objemali so se, kričali „a kaj fukaš?“ ali „pizda ti materina“.

V poznejših stadijih eksperimenta sem nekako izgubil individualnost, stvari in dogodki so se začeli kazati v najbolj samovoljnih miselnih konstrukcijah, začel se je torej proces, iz katerega se je rojevala izkušnja imaginizma. Nezadovoljnost in udarna kritika sta postali pravo ugodje, znižale so se mi moralne zapore, in prišel sem do zaključka, da sem pravzaprav edini veljavni center stvarnosti. Stvari sem začel urejevati z glasnim kričanjem, kar so hoteli

prijatelji, ki so bili v jemanju absintha bolj izvedeni in so lahko prehodno stanje zadrževali dlje, preprečiti. To je bil stimulans, ki je skulpturalno krenal z ekstazo, vpil sem kot jesihar in se hotel pretepati z vsakomer. Odkril sem še en element – agresivnost. Da ne bi opozoril vse javnosti, da se v tem lokalu pač jemlje absinth, me je nekaj ljudi enostavno vrglo ven, z mano pa so šli še prijatelji.

Če se danes spomnim na to, moram priznati, da sem imel resnično bad trip. Pijan sem bil ko prasec, kozlal sem ko vidra, najprej na ulici in nato še v taksiju. Zjutraj se je pojavila še močna reakcija. Bolelo so me ledvice in glava. Zdravnik mi je navkljub zagotovilu, da je bil to znanstveni eksperiment, tako prakso strogo prepovedal; rekel pa je še, da so bile posledice hude zaradi asocialne doze zaužitega. Rekel je tudi, da enkratni trip še ne povzroča zasvojenosti, da pa trajno jemanje tudi v manjših količinah povzroča velike okvare organizma. Dve končni stanji sta po njegovem delirium tremens (najvišja stopnja, kjer je imaginizem že rezultat somatske strukture telesa) in ciroza jeter.

Ne bom vas utrujal z znanstvenimi zaključki, ki so sledili eksperimentu. Lahko pa vam priporočim svoje historično-komparativno delo *The Spirit of The Spirit Trip*.

Čisto na začetku: Cirkus, zlasti klovnovstvo, vrhovodstvo itd. morejo biti znaki razžaltnenja ali banalizacije izvorne Comedie dell'Arte. Ne preveč v zvezi s tem bi se rad zavzel za prenehanje predstav kruljivega cirkusa.

Prvo dejanje v cirkusu: S „strupeno“ zelenim sončnikom v nazobčanem krilcu lahkotno zapeše po vrvi skozi neznani ji mavrični topli kaos NEVA MLAKAR – brez nevarnosti, da bi se vsaj malo poškodovala, saj nekaj „caw-boys“ pod njeno hojo napenja mehko ponjavo. V temini okoli arene pa medli, navdušeni, osamljeni aplavzi.

Drugo dejanje v cirkusu: Trije ostareli beli klovni (v zgodovinskem kontinuumu nasledniki Harlekina) v napihnjenih pajacih odplešejo po taisti vrvi svoj posmeh in, kot se spodobi, malo ozmerjajo nekaj, kar neslaneži imenujejo revščino uma, kajti kot zastopnikom pekla jim ni všeč, da je toliko duš v božjem kraljestvu.

Tretje dejanje v cirkusu: Veliki upravitelj cirkusa razgali publikumu bele klovne, da uplahnejo njih pajaci, pa mu zaradi hitre kretnje pri tistem „vlečenjudol“ mask počiči elegantni triko, da se pokažejo bradavičasta ledja in, ojoj, z naslednjim gibom pade še z briljantno negovana lasulja s cilindrom vred. A nič ne de; zgane se še pomožno osebje!

II

RESNIČNO! Ne gre mi še za mojo točko v tem cirkusu! Pa še: naj razložim podnaslov; ni namreč s čim polemizirati, če

plesanje po vrvi

(Nepolemičen zapis)

je poštena polemika kot v iskarnju čisto najnavadnejše pravice.

„Polemični“ zapis „Lepota subkulture“ (Tribuna, št. 10) namreč te poti ne nakazuje. Vendar poudarjam, da tega ne pravim zato, da bi Marjanu Pungartniku dal priložnost za še kakšen „polemičen“ pripis. Če je zgornja prispodoba (vseeno, koliko vatlov meri njena duhovitost) lahko samovoljna, si v Tribuni izprosim nekaj prostora (namenjenega kulturi), da bi brez zahrbtnih in sovražnih ali manipulatorskih namenov skušal pokazati, na kakšen način razpravljanje o študentski kulturi ni več v odnosu s substanco, ker se začne po mnogih vzorih iz slovenske kulturne tradicije spreminjati v nevarno poplesavanje po vrvi v konkretnem primeru se namesto problemskega govora o študentski kulturi vsiljuje navidezen, brezpomemben, smešen... konflikt med ŠKUC in Tribuno.

Pa k stvari! Recimo, da bi to pot prepustili podrobnejšo določitev relacij med pojmi kultura, subkultura, študentska kultura, pa alternativna kultura resnejšemu pisanju v (upam tudi Tribuni) svetlejši prihodnosti, in pogledimo, zakaj Pungartnikovo pisanje ne more biti tisto, za kar se samo proglašča, da je.

Najprej nivoji, o katerih je v „polemičnih“ zapisih tudi beseda. Pungartniku je očitno šlo za zoperstavitev „zmerjaškemu nivoju“ treh barjanskih sinov (gre za „gang“: Zorn, Slodnjak, De-

kleva) z neko vrsto teoretičnega nivoja (oplemenitenega s **prezdravo** duhovitostjo). Pa pogledimo, kaj o tem teoretskem sistemu prestavlja antitezo tezi, da o mnogolikosti sinteze niti ne govorimo.

Močvirništvu se zoperstavlja mlakarstvo, purgerstvu **pungartnikovstvo** napihnjenost pa prebode ostra igla same čiste skromnosti. K temu je še pristo malo citiranja, malo „sociologije“ in redukcijo sodobne slovenske kulturne zgodovine na nepreklicno isti imenovalec: **J. Vidmarja**, ki v tem povratku slovenskega kulturnega duha k sebi igra prvo in zadnjo violino kot osnovni utemeljitelj subkulture. Ostale dele tega „polemično-teoretskega“ kolosa pustimo ob strani.

Pa poskusimo (če se le da) zopet resno! Naj se še toliko trudim, v mariborskih zmerljivkah pri najboljši volji ne vidim možnosti za globlji prodor v bistvo potemtakem vsake biti prazne slovenačke kulture, in prizadevno v nerefektirani obliki razvijamo to bistvo še naprej – v slavo cesarja in kmetije!?

Ali pa? Da, ali pa bi se mogoče vprašali, kaj ima od slovenske kulture podedovati nekaj, kar (vsaj deklarativno) hoče biti deelitizirajoča kultura? Pa, vprašali bi se recimo o socialnih razlogih študentske gibanja (zaboga upam, da tudi ni samo izmišljotina močvirniške betice) v tej republiki, če je le-to povezano s pojmovanjem kulture; pa o tem, kaj je nada-

ljevanje in rušenje tradicij v naših razmerah itd. Recimo, da bi to moglo biti delček razmišljanja o študentski kulturi, če nam gre za teoretično iskanje.

Če pa gre za neko komaj ustanovljeno študentsko institucijo za razvijanje tvorne kulture med študenti, bi nadalje predlagal Tribuni resnejši odnos, ki zajema informiranje študentske (in dela ostale) javnosti, in kritiko na osnovi poznavanja stvari namesto cirkuških poplesavanj po problematiki. Kajti (četudi evforično ali ne, s pregreto ali zaledenelo zadnjico, vendar še vedno „mislim drugače“) verjetno se bomo strinjali, da velika pot iz barbarstva ni v razmeščanju „moči“ po študentskih institucijah. Razen, če neka temna, nerazvidna sila noče zaježati zaježane študentske kulture v tem smislu, da bi si v njej „vzgojene“ generacije že za časa študentskih let pravočasno razdelile sfere v carstvu slovenskega duha in nadaljevale cirkuško predstavo s točko „Viteški turnir s pohabljenimi kibernetičnimi poniji.“

DARKO ŠTRAJN

P. S. Upam, da je jasno, da mi s tem zapisom gre predvsem za bolj sodelovalski odnos med ŠKUC-em in Tribuno, ki je konec koncev tudi v interesu študentske organizacije, v okviru katere obe (neprivatizirani) študentski instituciji delujeta. Ne gre mi tudi za proglašanje dokončnih krivcev za razpetje cirkuškega šotora, čeprav je iz zgornje prispodobe razvidno, kdo je predstavo začel. Naredimo temu poplesavanju po vrvi, ki zabava najbolj tiste, ki jih oboji verjetno ne bi hoteli zabavati, raje konec.

ds

poštarček je prinesel pismo

VELIKI NAGRADNI RAZPIS!

Uredništvo Tribune razpisuje nagradni natečaj za najboljši literarni tekst s področja PRAVLJIČNE FANTASTIKE ter najboljši teoretični tekst z istega področja. Prostorska omejenost tekstov je osem strani, tipkanih na pisalnem stroju z razumnim (novinarskim) presledkom. Svoje izdelke pošljite na naslov uredništva Tribune v roku od danes pa vse tja do zadnjega majskega dne. Potrudite se, čakajo vas pravljíčno-fantastične nagrade!

Vaša vdana urednika

Miha in Pavle

Spoštovani študentski (sub)kulturniki!

Ob branju vaših prispevkov, ki se nanašajo na članek Neve Mlakar o delu ŠKUC, se mi je porodilo nekaj misli, za katere sem se odločil, da jih nanizam v Tribuni, čeprav pri tem tvegam označitev „najeta gorila“, „prodana duša“ in podobno. Pa saj se tudi A. Zorn v svojem pisanju obrača na bralce lista verjetno v pričakovanju odgovora, no in en odgovor je že tu. Pa tudi, če tega apela ne bi bilo, bi si odgovor vseeno zaslužil.

Najprej sem bil nemalo začuden nad odnosom kulturnikov, članov ŠKUC, do ostalega sveta. Človek dobi pri branju prispevkov občutek, kot da avtorji le-teh z vrha Triglava zviška opazujejo vseslovensko rajo pod seboj. Pri vsem tem pravega vzroka za to ni videti nikjer, in morda si tudi avtorji teh člankov glede tega niso povsem na jasnem.

Prav presenečen pa sem bil, kakšno obilico volje in domišljije sta pri označevanju urednikov Tribune, zlasti avtorice inkriminiranega članka, pokazala A. Zorn in M. Slodnjak. Neva Mlakar naj bi po besedah A.

Zorna sploh ne bila tovarišica, ampak samo ženska, ko da je to neko drugo ali nižjerazredno človeško bitje, da o ostalih „cvetkah“ sploh ne govorim. Zanima me, če je A. Zorn res toliko duhovno superjoren nad tisto „žensko“, kot hoče prikazati v svojem članku. Rekel pa bi, da se iz vsebine le-tega že da razbrati odgovor, saj bi nekateri „cvetke“ bilo prej pričakovati v kakšnem kavbojskem „salonu“, kot od bodočega intelektualca.

Pa še nekaj o novinarski ETIKI, ki jo A. Zorn tudi kritizira. Zdi se mi, da bi zgoraj omenjenega pisca morala pogledati najprej sama sebe, razmisлити o ETIKI, ki v prispevkih ne kaže na najvišji nivo, šele potem naj bi kritizirala druge. Močno dvomim tudi, da bodo taka obrekovanja, nizki udarci in osebna žalitev avtorice članka mnogo prispevali k popularnosti piscev, in s tem posredno tudi ŠKUC. Zato ne bi bilo napačno, če bi si nekateri člani ŠKUC čimprej nabavili in temeljito proučili vsebino knjige, ki se imenuje – BONTON!

JANKO BRANKOVIČ

filozofija se konča pri zaporih

ali kako je M. Foucault postal levičarski aktivist

UVOD

Poleti mi je slučajno prišla v roke švicarska revija *Tages Anzeiger Magazin 1*, v kateri je bil objavljen intervju s francoskim filozofom – strukturalistom Michelom Foucaultom. To seveda ni nič vznemirljivega, vendar pa so Foucaultovi odgovori tako presenetljivi in zdajšnje njegovo delovanje tako v nasprotju s tistim, kar smo o njem slišali in brali, da je izredno zanimivo in poučno spoznati ta njegov „zaokret“. Pri nas je „znano“, da je Foucault utemeljitelj „teoretičnega antihumanizma“, po drugi strani pa njegovi učenci navdušeno nadaljujejo z njegovimi nazori, ki jih zdaj označuje kot „nejasno univerzitetno disciplino, ki je daleč od realnosti“.

Prispevek Foucaulta je del novega dogajanja znotraj na novo utemeljene psihiatrije – antipsihiatrije. Tu je poudarjen nov pristop in nova terapija, združena s kritiko obstoječih avtoritarnih in birokratskih razmer v samih psihiatričnih klinikah in s kritiko tistih socialnih in političnih odnosov in struktur, ki povzročajo razne duševne prizadetosti in jih vzdržujejo kot pogoj svoje eksistence. Klasično delo antipsihiatrije predstavlja delo Davida Cooperja, *Psihiatrija in antipsihiatrija*. Pomembna pa so še dela R. Lainga, R. Specka, F. Basaglia in drugih. Najbolj znan primer praktične emancipacije duševno obolelih je SPK (Socialistični kolektiv pacientov) v Heidelbergu, ki pa je bil nasilno likvidiran s strani oblasti in policije, ker je bil dr. Hüber, vodja bolnišnice, osumljen zvez s skupino Baader-Meinhof.

ZGODOVINA BLAZNOSTI (*Histoire de la folie a l' age classique*, 1961)

To delo je pomembno, ker Foucaultovo zdajšnje delovanje sledi iz rezultatov, ki so razvidni v tem delu. Avtor tu opisuje status duševno bolnih in delikventov v srednjem veku, klasičnem obdobju (16. in 17. stol.) in v novejšem času. V srednjem veku so bili blažneži in berači prosto cirkulirajoča populacija v družbi. Le če se jih je nabralo preveč, so jih poslali na ladje, ki so plule po rekah. „Normalni“ svet še ni bil absolutna norma abnormalnega sveta. V 16. in 17. stoletju so bili blažneži, berači in delikventi (kot je videti na slikah van Braueghella in Boscha) skupaj zaprti v istem prostoru – poboljševalnici. Družba ni prenesla misli, da je življenje mogoče brez organiziranega dela. Te poboljševalnice so pošiljale ceneno delovno silo nastajajočemu kapitalizmu.

Novi čas: duševno bolni so ločeni od delikventov, nastanek azilov in zaporov v modernem smislu. Napoleon je kodificiral načelo, da vsakemu deliktu sledi ustrezna „porcija“ zaporne kazni. Zaporji so tako bili vzporedna institucija tovarnam, kjer je bil zaprt proletarijat, ki je hotel delati, v zaporih pa so bili zaprti tisti proletarci, ki niso hoteli delati (lumpenproletariat).

Z vpeljavo obvezne vojaške službe je nastala nova oblika, podobna zaporom, vojašnica. Otroke so vključili v obvezne, strogo organizirane osnovne šole. Tako je bilo konec 19. stol. končno poskrbljeno za vse: delavci v tovarnah, otroci v šolah, delkventi v zaporih, vojaki v kasarnah, duševno bolni v azilih.

ZAKAJ ZAPORI?

Zapori so nastali šele z nastopom zgodnjega kapitalizma, ko se je le-ta spoprijel s problemi delovne sile in ko je v 17. stol. prišlo do velikih ljudskih uporov v Franciji in Nemčiji. Proti upornikom so pošiljali poklicno armado, ki je pobila mnogo ljudi in uničila tudi pridelke, tako da je prihajalo do gospodarskih katastrof. Z zaporom se onemogoči le del ljudi, ne da bi to imelo katastrofalne gospodarske posledice. V srednjem veku so bili ljudje zaprti toliko časa, dokler niso prišli pred sodišče, kjer so se odkupili ali pa bili usmrčeni. Strah pred zaporom je v nastajajočem kapitalizmu deloval stabilizirajoče – omogočal je nizke plače delavcem, in kapitalisti so lahko odkrižali agitatorjev, ki so delavce pridobivali za boj proti kapitalizmu. Policija je imela neomejene kompetence.

Po maju 1968 je postal problem represije in kazenskega preganjanja bolj občuten. Foucault odkrije paralele med sedanjim časom in 17. stoletjem. Spet vsesplošno zapiranje in neomejene kompetence policije. Tedaj so zapirali na en kraj vse, od beračev, blažnežev do nezaposlenih. Najstrašnejši primer takšnega nediferenciranja zapiranja v modernem času so bila nacistična koncentracijska taborišča v drugi svetovni vojni, kjer so se nahajali skupaj Judje, homoseksualci, Cigani, komunisti, politični agitatorji.

Danes se v diskretni obliki pojavljajo iste stvari. Zgovoren primer so posebne psihiatrične klinike v Sovjetski zvezi. Funkcijo jetniškega čuvaja opravljajo v Franciji tudi take institucije kot: profilak-

tični centri, domovi za moteno mladino, psihiatrične bolnice ipd.

V Franciji se zdaj nahaja v zaporih okrog 30.000 zapornikov, od tega 3 do 4000 pravnih kriminalcev, ostali so majhne ribe. Poleg tega imajo letno še 100.000 prehodnih zapornikov.

V ljudeh obstaja psihološka potreba po zaporih in kaznjencih, kjer ti nastopajo kot grešniki, ki jih morajo „nedolžni“ imeti pred očmi, da bi svojo nedolžnost ločili od krivde oziroma greha.

SARTRE IN FOUCAULT

Leta 1966 je Foucault objavil prelom s Sartrom in Pontyjem. Foucault je takrat pisal: Naše vsakdanje življenje je podvrženo istim shemam in kategorijam kot znanstveno-tehnični svet. Smisel je odsev, pena, to, kar nas zares prevzema in določa, je sistem. Takrat je to Sartre označil kot „izziv ideološkega strukturalizma“. Vendar pa sta se v zadnjem času Sartrova generacija in Foucault zelo zblížala. Teden dni pred omenjenim intervjujem sta Foucault in Sartre demonstrirala pred Pravosodnim ministrstvom in tam prebrala izjavo zapornikov. Nekaj novinarjev je sicer prišlo zraven vendar po radiu takih stvari nikdar ne objavljajo, kar je pač značilno za sistem. Njemu sicer naročajo, naj napiše članek, kakšen zapor si želi; če pa hoče kaj takega objaviti kak zapornik, pa je to nemogoče. Celov v „La cause du poeple“ niso hoteli objaviti teksta, ki sta ga tedaj prebrala s Sartrom. Foucault dela predvsem s Sartrom in J. M. Domenach in nekdanjimi zaporniki v GIP (Groupe d'Informations sur les prisons). Ta skupina išče nekdanje zapornike; na ta način dobijo avtentične informacije, ki jih publicirajo. Tako se informacije ministra za pravosodje izkažejo za lažne.

GIP zahteva: odpravo telesnih kazni v zaporih (prisilne jopiče in bunkerje), možnost izučitve poklica, efektivno plačo za zapornikovo delo, odpravo cenzure, predvsem pa odpravo kazenskega registra, ki zapornikom onemogoča prehod v svobodno življenje. 57 odstotkov zapornikov je mlajših od 26 let, in še niso zreli za resnicio.

GIP je povezan z levičarsko organizacijo „Secours rouge“, ki deli letake GIP. Razen tega skrbi za tuje delavce, bori se proti rasizmu, za boljša stanovanja, skrbi za pravno pomoč preganjenim levičarjem. GIP ni organizacija v običajnem pomenu, nima vodje, obstaja le anonimno gibanje. Vsak lahko govori.

Foucault pravi, da so mali ljudje večkrat proti njihovim akcijam. Vzrok za to vidi v tem, da je del proletariata sprejel meščansko ideologijo reda, kreposti, zakonitosti, primerne in neprimerne obnašanja itd. Vendar pa ugotavlja, da prihaja do sprave med delom proletariata in neintegriranim delom prebivalstva, ki živi na obrobju družbe (lumpenproletariat). Pri klapah mladih v pariških predmestjih prihaja do politizacije. Njihova lastna situacija delikvence in obrobne eksistence dobiva namreč politični pomen.

Foucault je sterilnost levičarskega rituala spoznal pri množičnih zborovanjih. Zanimivejše se mu zdijo lokalne diskusije v mladinskih in kulturnih domovih in manjših krajih.

FILOZOFIJA JE NEPOMEMBNA

Pravi, da tisto, kar je napisal v preteklosti, ni pomembno. Ne zanima ga, kaj je napisal, ampak, kaj lahko napiše in kaj lahko naredi. Tistim, ki iščejo protislovja med njegovimi prejšnjimi nazori in današnjim delovanjem, odgovarja, da se ne počuti niti napaden niti kritiziran z dejstvom, da ne govori več istih stvari kot prej. To mu je v zadovoljstvo, ker potrjuje, da v svoje govorjenje ni narcisoidno zaljubljen. Na vprašanje, kaj naj bi filozofi delali, odgovarja: nič. Filozofijo karakterizira to, da je oddaljena od stvarnosti in da se ji ne more približati. Zato pravi, da je filozofija zdaj „nejasna univerzitetna disciplina“.²

KP in marksistična tradicija v Franciji ni nič doprinesla k spoznanju, da se je treba obrniti k ljudem, ki živijo na obrobju, odkrivati njihove probleme in jih razumeti. Celotni levičarji imajo do takega dela odklonilen odnos. Problem ni vzoren zapor ali odprava zaporov. Danes je z institucijo zapor izpeljana marginalizacija (potiskanje dela populacije na obrobje družbe). Če se odpravi zapore, s tem še ni odpravljena marginalizacija. Pravi problem in smisel je v takšni kritiki sistema, ki bo pojasnila tisti proces, s katerim današnja družba potiska del prebivalstva na obrobje.

1. št. 12, 25. marec 1972, Die grosse Einsperrung (intervju N. Meinberga z M. Foucaultom)

2. V Jugoslaviji se ne kritizira „filozofov“ za to ker filozofirajo.

